

Mastergradsoppgave

Margunn Haugenes

Kvinnelige trenere i toppfotball

En studie av hvordan det er å være
kvinne innenfor en mannsdominert kultur

Høgskolen i Telemark

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

Mastergradsavhandling i Idrett, kroppsøving og friluftsliv
2013

Margunn Haugenes

Kvinnelige trenere i toppfotball

En studie av hvordan det er å være kvinne innenfor en
mannsdominert kultur.

Høgskolen i Telemark
Fakultet for allmennvitenskapelige fag
Institutt for idretts og friluftslivsfag
Hallvar Eikas Plass
3800 Bø i Telemark

<http://www.hit.no>

© 2013 Margunn Haugenes

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Fotball er en arena som er svært mannsdominert. Dette gjelder på alle nivå, men spesielt på ledere- og trenernivå. Kvinnefotball er et relativt nytt fenomen, og det er først i de siste 10-årene at vi har fått en liten vekst av kvinnelige trenere i fotball. Målet med denne studien har vært å få en økt forståelse for hvordan det er å være kvinnelig trener på toppnivå i fotball. I tillegg ønsket jeg å vite mer om hvordan de er blitt trenere. Metoden jeg har brukt for å finne ut mer om dette, er kvalitative intervju med seks kvinner som er trenere på høyt nivå. Jeg har hovedsakelig brukt sider av Pierre Bourdieus teoretiske perspektiver til å forankre studien teoretisk, men jeg har også brukt teorier innen kjønnsforskning og mediemakt. I tillegg til relevant forskning knyttet til problemområdet. Funnene i studien sier at spillerkarrierer på høyt nivå er en av hovedgrunnene til at disse kvinnene ble trenere i fotball. Familie og tidligere trenere har vært betydningsfulle i starten av fotballkarrieren. Fem av seks trenere i studien hadde ikke tenkt å bli trenere, men grep muligheten når de fikk den etter endt spillerkarriere. I trenerjobben føler de kvinnelige trenerne at de driver med en annenrangs idrett og at den gir liten status. Mannlige trenerkollegaer har ofte liten kunnskap om kvinnefotball og føler seg overlegne sine kvinnelige kollegaer. Alle kvinnene jeg intervjuet unntatt en, kunne godt tenke seg å jobbe innen herrefotballen. De mener at lederne her ikke vet hvilken kompetanse de har og at de ikke en gang blir vurdert i disse jobbene. Rammebetingelsene er en av de største utfordringene for trenere i kvinnefotball. Treninger på kveldstid gjør jobben lite familievennlig, derfor er det usikkert hvor lenge trenerne fortsetter i yrket. I tillegg møter de slitne spillere som har full jobb eller studier ved siden av fotballen. Dette gjør det vanskelig å få ønsket kvalitet på treningsarbeidet. Mine informanter mener mengden av medias dekning av kvinnefotball er som fortjent, men de mener at kvaliteten på denne dekningen er for dårlig.

Abstract

Football is very male- dominated domain. This applies at all levels, particularly managers and coaches. Women's football is a relatively new phenomenon, and it is only in the last decade that we have had a small increase in the number of female coaches. The aim of this study was to gain a better understanding of what it is like to be a female coach at the top level of football in addition to finding out how they became coaches in the first place. The method I have used to seek answer to these questions is qualitative interviews with six women who coaches at a high level. I have mainly used parts of Pierre Bourdieu's theoretical perspectives to anchor the study. I have also used some theories of gender and media power and research directly linked to women and football. The findings of my study show that playing careers at a high level is one of the main reasons why these women become coaches in football. Family and previous coaches have been significant at the start of their football career. Five of six coaches in the study did not intend to become coaches, but seized the opportunity when they got it after their playing career had ended. In exercising the job, the female coaches feel that women's football is seen as a second-rate sport, and that it has low status. Male coaching colleagues often have little knowledge of women's football and feel superior to their female colleagues. The women I interviewed, except one, could well imagine working in men's football. They maintain that the leaders here do not know what skills they have, and that they are not even considered for these jobs. Female football must often put up with very inconvenient training hours. The inconvenient timing of training sessions represents one of the biggest challenge for coaches in women`s football. Training in the evening is not very family-friendly and may be the main reason why these women are uncertain about continuing in the profession. Another reason is the fact that they meet tiered players who work or study full time in addition to playing elite football. This makes it difficult to obtain the desired quality of the training. My informants believe the amount of media coverage of women's football is adequate, but they also believe that the quality of the reporting is poor.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	4
Innholdsfortegnelse	5
Forord.....	7
1.0 Innledning	8
1.1 Bakgrunnen for mitt prosjekt.	8
1.2 Problemstillinger	10
1.3 Oppbygging av masteravhandlingen	11
1.4 Tidligere forskning.....	12
2.0 Teori.....	15
2.1 Innledning.....	15
2.2 Pierre Bourdieu	15
2.2.1 Habitus	16
2.2.2 Det sosiale rom og felt.	18
2.2.3 Kapital	19
2.2.4 Doxa	21
2.3 Det annet kjønn.....	21
2.4 Mediemakt.....	23
3.0 Metoder	25
3.1 Innledning	25
3.2 Problemstilling og valg av metode	25
3.3 Intervjuguide	26
3.4 Informanter	27
3.4.1 Kort presentasjon av mine informanter	27
3.4.2 Presentasjon av UEFAs trenerkurs.	28
3.5 Gjennomføring av intervjuer	29
3.6 Transkripsjon	29
3.7 Analyse av data.....	30
3.8 Verifisering	30
3.9 Etikk.....	31

4.0 Resultater	33
4.1 Hva har spiller og trenererfaring hatt å si?	33
4.1.1 Hvem har vært viktige støttespillere?	35
4.2 Hvilken betydning har generell utdanning og trenerutdanning hatt?	37
4.3 Hvilke personlighetstrekk har kvinnene som har valgt å bli trenere i fotball?	38
4.4 Den maskuline dominans i fotball.	40
4.4.1 Holdninger til kvinnefotball.	40
4.4.2 Trenerkurs, opplevelser til kvinnelige trenere.	42
4.4.3 Kvinnelige trenere i herrefotball.	44
4.4.4 Rammevilkår i kvinnefotball.	46
4.5 Media og kvinnefotball	48
5.0 Diskusjon.....	51
5.1 Spillerbakgrunn er en viktig faktor	51
5.2 Hvem har vært viktige støttespillere?	53
5.3 Valg av utdanning.....	54
5.4 Har personligheten noe å si?	54
5.5 Hva har kjønn å si for kvinnelige trenere i fotball?	57
5.6. Hvordan dekker sportsjournalistene kvinnefotball i forhold til herrefotball?	63
6.0 Kort oppsummering	66
Referanser	69
Vedlegg	72

Forord

Å arbeide med denne masteravhandlingen har vært en fin og lærerik prosess. Det å utvide horisonten litt i godt voksen alder er noe jeg gjerne anbefaler andre, men det har blitt mange timer med jobbing og lite fritid de siste to årene. Derfor må jeg rette en stor takk til en forståelsesfull mann og barn i hjemmet og hjelpsomme svigerforeldre.

En stor takk til min veileder Gerd von der Lippe for fantastisk god veiledning.

Mange takk til Maria Løyte, min kollega og studiekamerat for støtte og inspirasjon. Det var du som fikk meg til å gjøre dette fra starten av.

Tusen takk til Else-May Sandnæs som har korrekturlest og kommet med gode innspill.

Jeg må også takke alle mine informanter som velvillig stilte opp for å bidra til avhandlingen.

Til slutt en takk til mine kollegaer på Sam Eyde videregående skole som til tider har måttet tåle en litt fraværende kollega. I tillegg takker jeg min trenerkollega Jahn Robert Holmgren som har stilt opp ekstra i denne perioden.

Eydehavn, 03.05.13

Margunn Haugenes

1.0 Innledning

Jeg har valgt å skrive om kvinnelige trenere i toppfotball. Dette er sammen med kvinnefotball generelt et relativt nytt fenomen. Likevel fortelles det om kvinnefotball allerede på slutten av 1800 tallet i England (Skogvang, 2006). Kvinnenes inntreden i denne mannsdominerte idretten har ikke vært lett. Kvinner skulle helst lage mat og føde barn og mennene ville ha fotballarenaen for seg selv (ibid). Andre argumenter var at kvinner som spilte fotball ble maskuline og lesbiske (Lippe, 2001). Motstanden var til liten nytte. Kvinnefotballen fortsatte å vokse selv om det i en tidlig periode var forbudt i flere land. Nasjoner som var tidlig ute med kvinnefotball var Tyskland, Italia, Frankrike og de nordiske landene (Skogvang, 2006). I dag er fotball den største kvinneidretten, ikke bare i Norge, men i hele verden.

De første kvinnelige hovedtrenerne på toppnivå i Norge, kom først på slutten av 1980 tallet. Aller først ute var Eli Landsem som i 1987 var hovedtrener for Troll i den øverste divisjonen for damer. 1987 var for øvrig det første året med en landsdekkende serie for kvinner i Norge. Senere fortsatte Landsem sin trenerkarriere i Asker og i Fortuna Hjørring i Danmark. I tillegg hadde hun tre år med herrelaget til Rælingen i 3. div. for menn. Hun var også den første kvinnelige trener for det norske kvinnelandslaget. Denne stillingen hadde hun fra 2009-2012, da hun ble erstattet av Even Pellerud. Tidlig ute som kvinnelig trener var også Ranveig Karlsen som trente Setskog-Høland fra 1989-1990, og Trine Lise Andersen som trente det tidligere storlaget Sprint-Jeløy på begynnelsen av 90-tallet (Landsem, 2012).

1.1 Bakgrunnen for mitt prosjekt.

Det er først i det siste 10-året at vi har fått en vekst av kvinnelige trenere i fotball, men fortsatt er kvinnelige trenere i et stort mindretall. I sin langtidsstudie over 35 år innen collegeidrett i USA, viser Acosta & Carpenter (2012) til at bare ett av hvert femte lag har kvinnelig trener. Det siste tiåret har antall kvinnelige trenere økt, men ikke proporsjonalt med veksten av kvinnelige lag (ibid). I Norge var det i 2012 én kvinnelig trener i de øverste divisjonene for menn. Toppserien for kvinner hadde tre kvinnelige hovedtrenere, samt en sportssjef som også er assistenttrener. I tillegg var landslagssjefen for kvinnelandslaget en kvinne. Kvinnene trener altså i de fleste tilfeller kvinner. Tall fra USA viser at kun 2- 3 % av kvinnelige trenere trener herrelag (Acosta & Carpenter, 2012). I Norge er det i 2013 ingen kvinner som trener herrelag. Jeg tror ikke dette skyldes at det ikke finnes kvinner som er dyktige nok. Jeg antar at

en av grunnene til dette er en mannsdominert kultur som ikke er lett å endre på, og at det nok må brytes noen barrierer før dette blir mer vanlig (von der Lippe, 2010; Skogvang, 2006).

Jeg ønsker med denne masteravhandlingen å oppnå en større forståelse for hvordan kvinnelige trenere i fotball har blitt trenere på toppnivå, og hvorfor de har tatt de karrierevalgene de har gjort. Jeg velger kun å se på de kvinnene som jobber på toppnivå i fotball. I dette prosjektet definerer jeg dette som Toppserien og landslag på kvinnesiden, eller Tippeligaen, Adecco og landslag på herresiden.

Jeg vil nå forklare litt mer om min bakgrunn og om hvorfor jeg har valgt å skrive om dette temaet. Dette er viktig for å skape en forståelse for mine forkunnskaper om kvinnelige trenere i toppfotball. Jeg har spilt fotball på toppnivå siden 1989; det vil si at jeg har hatt en over 20 år lang karriere som spiller. I løpet av disse 20 årene har jeg spilt 79 A- landskamper for Norge og deltatt i OL, VM og EM sluttspill. Jeg har også tre år som profesjonell spiller i England. I denne perioden har jeg hatt mange ulike trenere, både kvinner og menn. Jeg har erfaring både med å spille på topplag, og å spille på nyopprykkede lag som kjemper for å overleve i toppserien. Min trenerkarriere startet som spillende assistenttrener i Bjørnar IL i 1996. Etter noen år i den rollen, fikk jeg muligheten til å bli spillende hovedtrener i Amazon Grimstad FK i 2006. Nå har jeg lagt skoene på hylla, men fortsetter trenerkarrieren som hovedtrener i Toppserien og som assistenttrener på U-23 kvinnelandslaget. I tillegg er jeg utdannet faglærer i kroppsøving og har UEFA A lisens som trener.

Grunnen til at jeg ønsker å forske på et tema jeg allerede vet mye om, er at selv om jeg har en meget lang og bred egenerfaring på området, så vet jeg ikke så mye om bakgrunnen til de andre kvinnelige trenere på toppnivå. Jeg er nysgjerrig på om andre kvinnelige trenere har andre erfaringer enn jeg. Jeg lurer også på hva, eller hvem som har formet og påvirket deres trenerkarriere. Jeg har valgt å bruke kvalitativt intervju som metode for å få svar på disse spørsmålene. Mine forkunnskaper vil være en stor fordel på mange områder i forskningsprosessen, men jeg er klar over at dette også kan være en svakhet. Det kan bli vanskelig å ikke stille ledende spørsmål og således påvirke de trenerne jeg intervjuer (Repstad, 1998). Det samme gjelder i fasen når jeg skal analysere og tolke dataene som jeg har samlet inn. Samtidig er det også en styrke at jeg kjenner feltet jeg skal forske på så godt som jeg gjør.

1.2 Problemstillinger

På hvilke måter har kvinner blitt topptrenere innenfor en mannsdominert fotballkultur?

Underproblemstillinger:

1. Hva har spillerkarriere og trenerkarriere hatt å si?
2. Hvem har vært viktige støttespillere på veien mot en jobb som topp trener i fotball?
3. Hvilken betydning har generell utdanning og trenerutdanning hatt?
4. Hvilke personlighetstrekk preger kvinner som har valgt å bli trenere i fotball?
5. Hva har kjønn hatt å si for disse kvinnene som har valgt en karriere innenfor en mannsdominert kultur?
6. Hvordan dekker sportsjournalister kvinnefotball i forhold til herrefotball?

1.3 Oppbygging av masteravhandlingen

Dette er en kort oversikt over hvordan avhandlingen er bygd opp.

I innledningen, kapittel 1, presenterer jeg bakgrunnen for oppgaven. I tillegg redegjør jeg for min utdannelse og min erfaring spiller og trener på toppnivå i norsk kvinnefotball. Jeg har erfaringer på området, og det mener jeg er viktig å få frem. Videre følger problemstilling. Siden det er lite forskning på problemområdet fra før, velger jeg å presentere denne forskningen til slutt i innledningen.

I kapittel 2 redegjør jeg for teoretiske perspektiver knyttet til avhandlingen.

I kapittel 3 beskriver jeg valg av metode samt gjennomføringen av mine kvalitative forskningsintervju.

I kapittel 4 presenterer jeg resultater fra intervjuene. Her ser jeg på hvilken respons jeg har fått på mine problemstillinger. Jeg tydeliggjør funnene mine med sitater fra intervjuene, samt korte kommentarer til disse. Noen av sitatene er lange, men jeg mener de gode og reflekterte svarene er betydning for besvarelsen.

I et eget diskusjonskapittel 5, diskuterer jeg ulike sider av funnene i kapittel 4. Der knytter jeg hovedsakelig teoretiske perspektiver og tidligere forskning til avhandlingen.

I kapittel 6 har jeg en kort oppsummering av de viktigste funnene i studien.

1.4 Tidligere forskning

Det er ikke mye forskning rundt temaet kvinnelige trenere i toppfotball. Derfor har jeg også sett på noe av den forskningen som er gjort på kvinnelige elitetrenere innenfor andre idretter. Her er utvalget noe større. Likevel er det lite forskning på hvorfor det er så få kvinner innen treneryrket og på hvordan kvinnelige trenere opplever det å jobbe innenfor et historisk sett mannsdominert yrke.

I Norge er Bente Ovèdie Skogvang inne på temaet i sin doktoravhandling "*Toppfotball – et felt i forandring*" i 2006. Skogvang har intervjuet både spillere og trenere av begge kjønn. Hun kommer frem til at kvinner og menn har mange fellestrekk for å drive med fotball, men at menn har en mye høyere status enn kvinner i fotballmiljøet. Det fremkommer også at menn har mye bedre rammebetingelser enn kvinner, og at dette sammen med større status gjør at trenere helst ønsker å trene herrelag. Videre kommer hun inn på hvilke oppfatning kvinner og menn har av hverandre i fotballen. Det er gjensidig respekt mellom kvinne- og herrelag i fotball, men liten kontakt og samarbeid mellom klubbene. Innen herrefotballen er det stort sett bare menn, mens i kvinnefotball er det representanter av begge kjønn både som trenere og ledere. Skogvang bruker Bourdieu som teoretisk ramme for sin avhandling. Nøkkelbegreper her er feltteori, symbolsk makt, habitus og doxa.

Canadadiske Beth L. McCharles har skrevet: "*Life Histories of Women in Coaching*" i 2010. Gjennom denne doktoravhandlingen forsøker hun å belyse hvordan prosessen frem til å bli en elitetrener er for kvinner innen forskjellige idretter. McCharles forteller livshistorien til 5 kvinnelige elitetrenere. Fra en aktiv idrettskarriere, videre til en overgangsfase fra aktiv til trener og tilslutt elitetrener. Hun forteller også om hindringer og utfordringer kvinnelige trenere ofte møter. Dette dreier seg om mangel på selvtillit i trenerrollen, tidsmangel i forhold til familielivet, forutinntatte holdninger om kvinner som trenere, mangel på vilje fra klubbene til å satse på kvinnelige trenere og manglende karriereplanlegging av kvinnene selv. I tillegg er utbrenthet et vanlig fenomen. Teoretisk forankrer McCharles avhandlingen sin i Erikson`s (1950) teori om psykososial utvikling.

Mari Bjone skrev i 2006 en masteravhandling på universitetet i Leicester i England med tittelen: "*A Sociological Examination of Barriers to Women Becoming Elite Coaches in Norway*". Her prøver hun å belyse hvordan vi skal få flere kvinner inn i treneryrket. Hun ser

på en svært mannsdominert organisasjon, der kvinner er i stort mindretall. I tillegg opplever de at det er færre muligheter for kvinner på denne arenaen. Kvinnelige trenere blir sjelden spurt om å bidra på trenerkonferanser. Dette fører til at de føler seg oversett.

I England har Dr Leanne Norman publisert flere artikler om kvinner, kjønn og coaching. Blant disse artiklene er "*Feeling Second Best: Elite Women Coaches' Experiences*" fra 2010, interessant for mitt prosjekt. Her setter Norman fokus på hvordan kvinnelige trenere ikke føler at de får aksept og respekt for den jobben de gjør. Videre hvordan imponerende spillerkarrierer og trenererfaringer hos kvinner ikke blir verdsatt på samme måte som tilsvarende meritter hos menn. Hun peker på at hele idrettsorganisasjonen er mannsdominert. Kvinner må jobbe hardere for å bevise sin kompetanse.

Katie Kilty fra USA, publiserte i 2006 en artikkel om kvinner som trenere. I artikkelen: "*Women in Coaching*", ser hun på de utfordringene kvinner møter i treneryrket. Det finnes både ytre og personlige utfordringer. Ytre utfordringer kan være forutinntatte holdninger til kvinnelige trenere. Mange antar at en mann må være en bedre trener enn en kvinne. Det finnes også mange myter om at kvinner ikke vinner like mange kamper, at de ikke er tøffe nok og at eldre kvinner ikke har nok ferdigheter i faget. Andre ytre faktorer kan være at det er menn som sitter i posisjoner til å ansette trenere, og ofte vil de ansette noen som er like dem selv, altså menn. Det er også en utfordring for kvinner i treneryrket at de blir sett på som lesbiske enten de er det eller ikke. Kilty trekker tilslutt frem mangelen på kvinnelige mentorer som negativt for å få frem flere kvinner i trenerrollen. Personlige utfordringer for kvinnelige trenere er perfeksjonisme, manglende vilje til å fremheve seg selv, at de føler at de må bli godt likt og problemer med å balansere familie med karriereplaner. I artikkelen ser hun også på hvordan trenerutdanningene kan legges best mulig til rette for å utvikle flere kvinner til gode trenere.

Canadian Journal for Women in Coaching er opptatt av å få frem mest mulig informasjon om hvordan en kan få frem flere kvinner innenfor treneryrket. Her er det publisert flere interessante artikler for mitt problemområde. En av dem: "*Why Female Athletes Decide to Become Coaches — or Not*" ble publisert i 2004 av Guylaine Demers. Her peker hun på momenter som er avgjørende for at kvinner blir trenere, og hva som gjør at de ikke velger treneryrket. Avgjørende faktorer til at kvinner ikke velger treneryrket er stor mannlig kontroll, mangel på kvinnelige rollemodeller, manglende nettverk, familieansvar, motvilje fra klubber i forhold til å ta risikoen med å ansette en kvinne og manglende karriereambisjoner fra kvinnene selv. Av faktorer som er med på å få kvinner inn i treneryrket peker Demers på

ferdigheter i sporten, oppmuntring og støtte fra familien, interesse for yrket, tidligere positive erfaringer, personlighet og tilfeldige avgjørende momenter som at en ikke har barn og har mulighet.

I USA har, som tidligere nevnt, Acosta og Carpenter studert alle sportsaktiviteter innen college over en periode på 35 år. Den siste rapporten kom i 2012. Her viser de at kvinnelige trenere fortsatt er i stort mindretall og at kun noen få kvinner er trenere for menn. Der det finnes kvinner som trener menn, er det som regel i lavstatusidretter. De viser også til at når det er menn som sitter i administrasjonen for ansettelse, blir det ansatt færre kvinner enn når det sitter kvinner i lederstillinger (Acosta & Carpenter, 2012).

Kamphoff (2010) fra USA har forsket på hvorfor kvinnelige trenere slutter i jobben. Hun intervjuet kvinner som hadde sluttet og fant ut at hovedgrunnene var flere og komplekse. Likevel var tidsbruk og problemer med å kombinere familieliv og trenerjobb, den viktigste årsaken til at de hadde sluttet.

Gerd von der Lippe gav i 2010 ut boka: “ *Et kritisk blikk på sportsjournalistikk*”. Her ser hun blant annet nærmere på kjønnsstereotyper. Dette er noe hun mener det er mye av i sportsjournalistikken og at dette er noe begge kjønn taper på. Videre har von der Lippe også undersøkt kjønnsfordelingen blant sportsjournalistene. Her fant hun ut at menn er i stort flertall. I 2009 var hele 92 prosent av medlemmene i Sportsjournalisters Forbund menn, og kun 8 prosent kvinner. Hun har også sett på hvordan media dekker kvinnefotball i forhold til herrefotball. Dette er den idretten hvor dekningen er spesielt skjev ut i fra kjønn. I 2006 omhandlet 4 prosent av fotballdekningen på NRK kvinnefotball, mens 96 prosent omhandlet herrefotballen. På TV2 var tallene 7 prosent for kvinnene og 93 prosent for mennene.

2.0 Teori

2.1 Innledning

Jeg vil posisjonere denne masteravhandlingen innen samfunnsvitenskapen og derunder sosiologi. Her vil jeg hovedsakelig forankre prosjektet teoretisk i noen av den franske sosiologen Pierre Bourdieus (1930-2002) teoretiske perspektiver. I tillegg vil jeg ha med Simone de Beauvoir (1908-1986) og hennes “bibel” innen kjønnsforskning: “*Det annet kjønn*”, som hun gav ut i 1949. Jeg vil også ta med noe av Judith Butlers kjønnssteori. Til slutt i teoridelen vil jeg se på mediemakt i samfunnet.

2.2 Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu var fransk sosiolog og antropolog. Han var spesielt opptatt av samfunnsmessig makt og hvordan denne makten ofte virker i det skjulte. I tillegg til den franske Durkheim-tradisjonen, har han hentet inspirasjon fra og har blant annet blitt påvirket av konfliktradisjonen til Marx og Weber (Lesjø, 2008). Jeg vil nå se på noen sider av Bourdieus begreper i et relasjonelt perspektiv, og si litt om hvorfor jeg mener han er relevant å knytte opp mot min undersøkelse. Her vil jeg presentere sentrale begreper som habitus, det sosiale rom, felt, kapital og doxa.

Bourdieu beskriver ofte sitt prosjekt som en “sosioanalyse” som skal avsløre de sosiale hindringer for frihet og selvutfoldelse (Aakvaag, 2008). Bourdieu prøver å bygge en bro mellom “objektivistisk” og “subjektivistisk” sosiologi.

En objektivistisk holdning innebærer en tro på at det finnes en objektiv virkelighet uavhengig av menneskenes bevissthet, og at vi må følge visse metoder for å oppnå kunnskap. Ved å gjøre dette og samtidig være tro mot objektet vil en komme frem til en objektiv vurdering. Det å være objektiv innen sosiologien vil altså ikke alltid bety at en er nøytral eller upartisk. For å finne objektive sosiale strukturer er det nødvendig med et objektivistisk brudd. Her finner vi frem til måter å avdekke sosiale strukturer som ikke er erkjent eller kjent for aktøren (Bourdieu, 1995a). Det er særlig to strukturer Bourdieu legger vekt på her, sosiale felt og sosiale rom. I tillegg er begrepet om kapital viktig (Aakvaag, 2008)

En subjektivistisk holdning bygger på at det ikke finnes noen absolutt objektiv virkelighet og derfor ikke noen objektive lover. Denne holdningen innebærer at all erkjennelse må komme

fra subjektet selv, dens holdninger, følelser og meninger. En med subjektivistisk holdning vil derfor hevde at all kunnskap er avhengig av subjektet og at alt er relativt. Bourdieu mener at et subjektivistisk brudd er nødvendig for å få frem den kreative og kompetente aktøren. Her ligger en forklaring på hvordan aktøren og strukturen forutsetter hverandre, uten å gå på bekostning av hverandre. Her er habitus nøkkelbegrepet (Aakvaag, 2008).

2.2.1 Habitus

Habitus er Bourdieus handlingsbegrep. Med habitus mener han at våre erfaringer blir lagret i kroppen, og at vi oppfatter, vurderer og handler ut ifra disse erfaringene. Habitus er et sett av internaliserte disposisjoner som er strukturert av det sosiale rommets klasseinndeling. Dette gir en spesifikk praksis i forhold til aktørens historikk og posisjon. På denne måten blir habitus et bindeledd mellom det sosiale rom og feltets struktur, og hvordan aktørene handler og tenker på (Bourdieu, 1995b).

Siden habitus består av et sett internaliserte disposisjoner mener Bourdieu at habitus er kroppsliggjort. Med dette mener han at vi ofte handler uten å tenke i ulike situasjoner, fordi kroppen “husker” hvordan vi skal oppfatte, vurderer og handle i denne situasjonen. Vår væremåte er et resultat av vår individuelle og kollektive historie, som er smeltet sammen med vår personlighet. Dette kan f.eks. være hvordan vi sitter, går eller fører blikket (Bourdieu, 1999). Habitus er kjernen til vår identitet og personlighet. Det er den som viser gjennom våre handlinger og væremåte hvem vi er gjennom et livsløp. Den er vanskelig, men ikke umulig å endre på. Gjennom utdanning kan vi endre habitus (Aakvaag, 2008).

Videre mener Bourdieu at habitus er “strukturerende” på en slik måte at det gjør det mulig for oss å delta i det sosiale liv. Habitus er konstruert slik at vi på en kompetent måte kan benytte oss av den kroppslige “intelligens” til å fungere i sosiale situasjoner. Vi kan også kalle dette den praktiske kunnskap (Bourdieu, 1999).

Habitus er ikke bare strukturerende, men også “strukturert”. Vi blir påvirket av det miljøet vi vokser opp i. Mennesker som vokser opp i ulike miljøer og med ulike forventninger og regler, utvikler forskjellig habitus. Habitus sier noe om en persons posisjon i det sosiale rom og posisjon i ulike sosiale felt. Derfor mener Bourdieu at habitus er klassespesifikk. Dette danner grunnlag for at vi fungerer godt i noen miljø, men dårlig i andre (Aakvaag, 2008).

Den maskuline dominans over den feminine kropp blir inkorporert gjennom et androsentrisk syn på hva som er naturlig. Dette er et syn som innebærer at mannen og det mannlige, menneskelig sett står over kvinnen og det kvinnelige:

Det er langt ifra slik at nødvendigheten av biologisk reproduksjon bestemmer den symbolske organiseringen av den kjønnsmessige arbeidsinndelingen, og den gradvise inndelingen av hele den naturlige og sosiale orden. Det er derimot en vilkårlig konstruksjon av det biologiske, og i særdeleshet av kroppen, den mannlige eller den kvinnelige, av dens anvendelser og funksjoner, særlig i den biologiske reproduksjon, som gir et tilsynelatende naturlig grunnlag for det androsentriske syn på inndelingen av de seksuelle handlinger og på den kjønnsmessige arbeidsinndelingen, og dermed på hele kosmos (Bourdieu, 2000, p. 31).

Habitus er internalisert historie, som betyr at den er formet av forhold utenfor aktøren selv. Habitus blir formet og strukturert av den posisjon aktøren har i det sosiale rom og de muligheter eller begrensninger som finnes der. Det androsentriske syn er med på å opprettholde den maskuline dominans over det feminine, og de dominerte aksepterer dette fordi den internaliserte historien sier at det er dette som er naturlig (Bourdieu, 2000). Habitus er i så måte også strukturerende i tillegg til å være strukturert da den klassifiserer den sosiale verden, og i tillegg er et resultat av denne klasseinndelingen (Bourdieu, 1995b). Bourdieu mener derfor at habitus er vår måte å oppfatte de handlingsalternativene som er mest realistiske og meningsfulle for oss (Bourdieu, 1990).

Siden habitus er et resultat av vår individuelle og kollektive historie, vil den være både spesifikk og allmenn. En sosial klasse eller gruppe består av mennesker som har lik bakgrunn og derfor har utviklet tilnærmet lik habitus. Mennesker med lik habitus tiltrekkes hverandre og dras til samme felt (Bourdieu, 1990). Vår adferd vil være påvirket av alle våre tidligere erfaringer, både de vi fikk som barn, påvirkninger av foreldre og miljøet vi vokste opp i. Videre vil utdanning, tidligere lærere og trenere bety mye. Alt dette har vært med på å påvirke og forme vår habitus. Habitus er altså et sosialt system som er utviklet gjennom de erfaringer vi har hatt og som stadig er i utvikling ettersom vi erfarer nye ting og den sosiale komplekse verden endrer seg. Bourdieu påpeker at ved forskjellige påvirkninger og struktur i et felt, kan samme habitus komme til uttrykk i ulike praksiser (Bourdieu, 1995a).

2.2.2 Det sosiale rom og felt.

Bourdieu ser på samfunnet som ett flerdimensjonalt rom. Det sosiale rom. Her ser han for seg ulike mekanismer som skaper sosiale avstander og motsetninger (Prieur, 2006). I det sosiale rom er aktørene delt inn i en hierarkisk struktur basert på tilegnet kapital. Aktørene i det sosiale rom har sine posisjoner ut ifra sin kapital. Dette avhenger av andre steder i det sosiale rom. En vil plassere seg i det sosiale rom ut ifra en felles interesse med de andre i samme sosiale rom. De vil ha en felles forståelse av hva som er betydningsfullt i dette rommet. Hvilken posisjon man får i dette rommet avhenger av kapital av betydning.

I det sosiale rom har vi ulike felt. Bourdieu definerer felt som:

...et nettverk eller som det indre forhold av det objektive samband mellom posisjonar (Bourdieu, 1995a, p. 82).

Posisjonene er objektive ved at de legger føringer og påvirker posisjonene som i bestemte situasjoner kan kontrollere den fortjeneste som står på spill i forholdet i objektive relasjoner til andre posisjoner (ibid). En posisjons innhold og mening er bestemt av dens relasjon til andre sosiale posisjoner på feltet. Eksempel på slike felt kan være det politiske felt, religiøse felt eller det kunstneriske felt. I mitt tilfelle vil kvinnefotball være et underfelt av idrett. Innenfor de ulike felta finnes en grunnleggende enighet om spillereglene på feltet og hva som gjelder som kapital. Dette kaller Bourdieu for *nomos* (Bourdieu, 1999). Et felt kan sammenliknes med et spill, der individer satser ulikt. Deres innsats, investeringer og betydning av deres arbeid kalles *illusio*. Hvert felt får sin egen illusio:

(Det) arter seg som ei innebygd erkjenning av verdiane i det som står på spel i spelet, og som eit praktisk mønster for dei reglane som styrer spelet. Dessutan, denne spesifikke interessa som er implisert i deltakinga i spelet, blir differensiert alt etter kva for posisjon som blir innteken i spelet. (Bourdieu, 1995a, p. 102).

En posisjonerer seg i et sosialt felt ut i fra hvor mye feltspesifikk kapital vi har. Eksempel på feltspesifikk kapital kan være penger innenfor det økonomiske felt, eller medaljer og titler innenfor idrettens felt. Kapital innenfor et felt kan være verdiløs i et annet felt. En kan f.eks. ikke kjøpe seg til en OL medalje.

2.2.3 Kapital

Bourdieu definerer kapital som akkumulert arbeid, i materiell form eller i kroppslig form (Bourdieu, 1986). Han deler kapitalbegrepet inn i økonomisk kapital, kulturell kapital, sosial kapital. Et fjerde kapitalbegrep, symbolsk kapital, kan være en hvilken som helst egenskap (fysisk, kulturell eller økonomisk), som er slik at andre aktører kan gjenkjenne og anerkjenne den på en slik måte at den får verdi (Bourdieu, 2000).

Den økonomiske kapitalen er materiell rikdom, det vil si penger, aksjer og eiendom. Mye penger kan gi oss frihet til å velge den beste utdanningen og vi har råd til å kjøpe oss privatundervisning hvis vi trenger det. Videre kan mye penger kjøpe innpass i betydningsfulle sosiale kretser. På denne måten kan vi omdanne økonomisk kapital til kulturell eller sosial kapital, som kan være mer verdifull enn penger. Slik sett er den økonomiske kapitalen viktig for alle.

Den kulturelle kapitalen, som Bourdieu mener han egentlig burde kalt informasjonskapital, eksisterer i tre former. I den kroppsliggjorte form, som habitus og livstil. I denne formen fremstår kulturell kapital som en del av personen og personligheten til aktørene. Videre i den objektiverte tilstand, som bøker, paradigmer og metoder. Til sist den institusjonaliserte form, som titler, diplomer og legitimasjon (Bourdieu, 1995a). Den kulturelle kapitalen kan definitivt påvirke og bedre vår posisjonen i det sosiale rom. Hvis en ser på spillerbakgrunnen til en trener kan en se flere ting som er verdifull kulturell kapital.

Jeg ser først på kulturell kapital i institusjonalisert form. Dette kan være spilte landskamper, medaljer i OL, VM, eller NM. Slike titler vil gi spilleren selvtillit og en positiv tro på seg selv i forhold til å hevde seg innenfor fotballen. Dette er svært vesentlig om du skal bli fotballtrener. Det kan også bestå i å ha vært kaptein på laget, det vil gi forståelse av å være en ledertype. Det å være kaptein vil også utvikle lederansvaret hos en spiller. Et annet moment kan være hvis en har hatt en veldig anerkjent og suksessrik trener, en vil da ha muligheten til å lære av en mester. Videre vil idrettsfaglig utdanning eller trenerutdanning være kulturell kapital av betydning. Av den kroppsliggjorte delen av kulturell kapital spiller habitus en stor rolle.

Den sosiale kapital er summen av de ressurser aktøren forvalter ut i fra forhold av varige relasjoner, bekjente, og summen av makt og kapital som kan mobiliseres ut ifra disse relasjonene (Bourdieu, 1995a). Størrelsen på den sosiale kapitalen er avhengig av hvor stort nettverk du har og mengden på ressurser som aktørene i dette nettverket har tilgjengelig.

Sosial kapital kan derfor aldri vurderes helt frigjort fra økonomisk og kulturell kapital (Bourdieu, 1986).

Et sosialt nettverk er basert på gjensidig lojalitet og solidaritet, men likevel forventer aktørene en belønning. Relasjoner bygges opp og holdes ved like ved hjelp av bytting av gaver eller kunnskap. Å opprettholde et slikt nettverk kan sees som et resultat av mange innsatser og investeringer, over tid, bevisst eller ubevisst, som skal gi en form for belønning. Det er denne belønningen som gjør at dette sosiale nettverket er mulig (Bourdieu, 1986).

Mange trenere har startet sin karriere som juniortrenere, assistenttrenere eller spillerutviklere. Her har de skaffet seg kapital, både kulturell kapital i form av erfaring men også viktig sosial kapital i form av utvidet nettverk og større tilgjengelige ressurser. Jose Mourinho, en av verdens beste trenere, startet sin trenerkarriere som tolk for Bobby Robson i to Portugisiske fotballklubber, Sporting Lisboa og FC Porto. Han kaller seg for “The Special One” men andre kaller han for “The Interpreter” fordi han startet sin karriere som tolk (Bøthun, 2010). Han investerte bevisst for å oppnå en belønning. Denne belønningen fikk han i form av ledende jobber som manager i toppklubber i Europa (ibid). Ikke alle er like bevisste og formålsorienterte; av og til får vi muligheter uten at det ligger en bevisst strategi i bakgrunnen.

Symbolsk kapital er en blanding av alle former for kapital som blir synliggjort i sosiale sammenhenger. Der den blir anerkjent, tilskrevet verdi og dermed gir sosial anseelse. Hvis vi skal oppnå dette, er det nødvendig med en etterspørsel og sosiale aktører som er i stand til å forstå den gjeldende kapitalen, og anerkjenne dens symbolske verdi (Prieur, 2006). Det ville eksempelvis ikke gitt stor anerkjennelse med stor fotballkunnskap i en syklubb. Symbolsk kapital kan for trenere være status og anerkjennelse for de prestasjonene de har oppnådd med lagene sine. Hvor stor symbolsk kapital en har, er ofte styrt av medias oppmerksomhet. Positiv omtale på tv og i store aviser gir stor symbolsk kapital. Dette gjelder også for spillere. I tillegg kan spillere skaffe seg symbolsk kapital ved å bli tatt ut på landslag, bli kåret til årets spiller eller score mange mål.

Vi kan stille spørsmål om hvordan Bourdieus teori med begrepene sosiale felt og kapital fungerer i forhold til orden i samfunnet. Hvorfor aktører som befinner seg langt nede i hierarkiet finner seg i å bli dominert av de over seg? Dette løser Bourdieu med begrepet naturalisering. De undertrykte aktørene aksepterer sin posisjon ut ifra en uskreven regel om at “sånn er det bare”. Bourdieu bruker eksempelet med mannens dominans over kvinnen. Denne

makten som dominerende grupper har over klassene under seg i hierarkiet, kaller Bourdieu for symbolsk makt (Aakvaag, 2008). Dette er ofte en usynlig og ikke erkjent makt. Den er svært vesentlig i Bourdieus ordensteori, da den skal sikre stabilitet og sosial reproduksjon (ibid).

2.2.4 Doxa

Ofte blir ting tatt for gitt fordi det er uskrevne regler om at sånn er det bare. Dette kaller Bourdieu for doxa. Doxa viser tro og antagelser i samfunnet. Det er den lærdommen som vi har vokst opp med, og derfor er så selvsagt for oss at vi ikke reflekterer over den (Bourdieu, 1977). For at noe skal kalles doxa må to kriterier oppfylles. For det første at det oppfattes naturlig, og for det andre at det ikke diskuteres i det offentlige rom. Innenfor fotballfeltet foregår det hele tiden en maktkamp mellom de ulike gruppene. Bente Skogvang mener at herrefotballens dominans over kvinnefotball er et doxisk fenomen (Skogvang, 2006). Her tar hun ikke med kriteriet om at saken ikke diskuteres i det offentlige rom. Likevel ser det ut som dette er et doxa blant fotball-ledere. Hvis sannheten av doxa blir utfordret, oppstår en situasjon av heterodoxa. Når en sak som har vært selvsagt og uten diskusjon møter kritikk, og det oppstår diskusjoner om den udiskuterte saken, mister den sin selvfølgelighet (Bourdieu, 1977). De som dominerer vil gjerne beholde doxa og kjemper imot heterodoxa. Dette kaller Bourdieu ortodoxa (ibid).

2.3 Det annet kjønn

Dette er en kort introduksjon med fokus på Simone de Beauvoir og i tillegg veldig kort om feministen Judith Butler.

Historisk sett har menn vært overlegne kvinner på de fleste områder. Menn bestemte og tok avgjørelser, mens kvinnens plass var i hjemmet. Ting som heldigvis er en selvfølge for kvinner i dag, var lenge forbudt. Kvinner hadde ikke adgang til arbeidslivet og utdanning var forbeholdt menn. Da norske kvinner i 1913 fikk stemmerett, startet en endring i deres stilling i samfunnet. I boka "Det annet kjønn", tar den kjente franske feministen Simone de Beauvoir et oppgjør med kvinnesynet gjennom historien. Her definerer hun kvinnen som "den andre", og videre mannen som "den første". Hun setter mannens dominans virkelig på spissen og sier:

Menneskeheten er hankjønn, og definerer kvinnen, ikke ut fra seg selv, men i forhold til ham. Hun blir ikke betraktet som et selvstendig vesen, hun er utelukkende det han bestemmer hun skal være (de Beauvoir, 2000).

De rollene vi inntar i det daglige livet former oss som mennesker. De Beauvoir er kjent for sitatet:

En blir ikke født kvinne, en blir det (de Beauvoir, 2000).

Hun mener at verden tilhører mennene. Når kvinner skal realisere sine drømmer, så er ofte midlene som de skal bruke for å nå sine mål, laget for og av menn. Derfor blir det vanskelig for en kvinne å nå sine mål. Likevel påpeker Beauvoir at kvinnen selv lar seg bestemme over fordi hun frykter frihetens ansvar og utrygghet. Dette hemmer kvinnen i å utvikle seg, og i å bruke sine evner. Det er kvinnen selv som påtar seg rollen som “den andre”; dette skjer ut i fra hennes egen situasjon og hennes sosialisering. Dette mener de Beauvoir er kjernen til kvinnens undertrykkelse, og at hun må ta steget derfra til en virkelig frihet for å realisere seg selv. Menn blir i mye større grad oppfordret til å utvikle seg og fremheve seg i samfunnet, både i arbeid og fritid. Dette gir menn flere muligheter enn det kvinner har. Hun er ofte fanget i en kjønnsrolle som er et resultat av sosialisering. Kvinner møter i mange sammenhenger en skjult mistillit som stagnerer hennes utvikling:

Kvinnen må stadig på nytt vinne den tilliten man alt fra starten av ikke har til henne (de Beauvoir, 2000).

Mannen har ikke et slikt negativt utgangspunkt. Siden menn ofte setter dagsorden og ser på seg selv som “den første”, så står han mye friere til utvikle sine evner i samfunnet. Gerd von der Lippe mener at kvinner og menn burde ha samme rettigheter og muligheter til å utvikle seg. Ikke bare på papiret, men også i praksis. Hun sier:

Å sprengte kjønnsstereotyper er et viktig mål, slik at både kvinner og menn kan velge det de ønsker så fritt som mulig, uten at kjønn skal være avgjørende. Hvis vi skal ha frihet til å velge, må vi ha flere alternativer, muligheter og ressurser til å se hva som er bra for en selv i øyeblikket og på sikt. Dersom en har det, kan tradisjonelle valg også bety frihet (von der Lippe, 2010, s 164).

Innen idretten betyr dette at også menn kan drive med synkronsvømming og at kvinner kan spille fotball. Kjønn bør ikke avgjøre hva vi mennesker kan gjøre med våre liv. Det er da også i dag en mye bedre situasjon for kvinner. Både i arbeidslivet og i styrerom er det mye mer fokus på likestilling. Det har vært en merkbar utvikling i forhold til at kvinner velger utradisjonelle yrker og dermed bryter med en del kjønnsroller. Det er også mer aksept for at mannen kan ta mer ansvar for hjem og barn.

En annen kjent feminist, Judith Butler, mener at kjønn er noe som kommer til uttrykk gjennom våre daglige handlinger, ikke noe som vi er (Jegerstedt, 2008). Dette er noe Butler og de Beauvoir har til felles, at vi indirekte gjennom prosesser i dagliglivet, blir de vi er. I følge Butler er det dominerende meninger blant aktørene i samfunnet som legger føringer på hvordan hver enkelt forstår sin seksualitet og identitet. Hun mener disse meningene danner “sannheter” om hva som virker mest riktig og fornuftig. Det er aktørene i samfunnet som skaper og endrer disse “sannhetene” gjennom sin praksis i virkeligheten (ibid).

2.4 Mediemakt

Media har stor makt i samfunnet, og har beskrevet seg selv som den fjerde statsmakt (von der Lippe, 2010). I motsetning til de tre maktutøvende organer vi har i samfunnet, den lovgivende, utøvende og dømmende makt, er pressens makt indirekte. Likevel skal media ta vare på våre demokratiske rettigheter og bidra til ytringsfrihet. Samtidig har media blitt en slags politisk institusjon med stor sosial og kulturell påvirkningskraft på samfunnet (ibid).

I følge von der Lippe (2010) kan vi kalle sportsjournalistikken en dominerende maskulin eksponeringsindustri. Etter inspirasjon av Bourdieu mener hun dette er et treleddet perspektiv. Her finner vi journalister og redaktører, sentrale trenere og ledere, samt sponsorer. Aktørene i disse tre leddene samarbeider tett og påvirker hverandre gjensidig. De fleste i dette nettverket er menn. Tall fra 2009 viste at 92 % av medlemmene i sportsjournalistenes forbund var menn (von der Lippe, 2010). I en dominerende maskulin eksponeringsindustrien blir det, i følge von der Lippe, skapt en felles forståelse av hva som er de største prestasjonene innen idretten. Media bestemmer hva som er viktig og hva som er verd å informere om. Professor Sigurd Allern kaller dette for medienes definisjonsmakt (Allern, 2001).

Aktører som ønsker å oppnå makt, spiller ofte på medias logikk for å nå sine mål. Her kan vi snakke om premissmakt, hvilken vinkling en sak får og hvem som kommer til ordet (Lippe, 2010). Her har journalistene stor makt til enten å fremheve en sak positivt eller negativt. Aktører kan være med på å påvirke denne vinklingen til sin fordel. Her er det av stor betydning hvem som får muligheten til å kommentere en sak og på denne måten får fremmet sine synspunkter.

Videre har mediene det vi kaller logikkmakt, som er å bestemme hva det er som er nyheter (ibid). I fotball får vi ofte mange saker om herrefotball. Dette kan være saker om alt i fra privatliv til enkeltspillere til kamppreferater og analyser. Samtidig er det svært liten dekning fra

kvinnefotball. På denne måten blir journalister politiske aktører i fotballen fordi de er med på å styre maktbalansen. Aktører i herrefotballen blir dominerende i feltet. Mediene bidrar til å gi disse aktørene det Pierre Bourdieu kaller symbolsk makt (Bourdieu, 1999).

Korridormakt er mediehusenes verdier og tradisjoner. Dette er noe journalistene må forholde seg til. De må også ta hensyn til kollegaer og redaktører. Von der Lippe (2010) mener at sporten er et underfelt av det journalistiske feltet, med sin egen logikk. Hun ser dette i lys av Pierre Bourdieus teori om felt som jeg har omtalt tidligere i kapittelet. Journalistene må kjempe om de beste posisjonene i feltet. Hvis de skal hevde seg på feltet, må de skrive om det som gir anerkjennelse og status (symbolsk makt) på feltet. I dag vil dette være saker om herrefotball, Petter Northug og kanskje skiskyting. Derfor kan de ikke skrive det de vil, hvis de vil posisjonere seg høyere oppe i hierarkiet. Likevel er det sportsjefer som bestemmer hvilke journalister som får dekke de beste sakene. Disse igjen må forholde seg til redaktørene. I tillegg har mediehusenes eiere økonomi å ta hensyn til. Journalister som har posisjonert seg høyt oppe i hierarkiet har en større frihet enn de lenger nede på rangstigen. Dette betyr at det er mange faktorer som spiller inn i forhold til hva som blir presentert på sportssidene eller i sendingene på tv.

3.0 Metoder

3.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for bakgrunn for valg av metode, samt hvordan jeg har gått frem for å finne svar på min hovedproblemstilling og underproblemstillinger. Jeg vil presentere mine informanter kort, samt redegjøre for de ulike trenerkursene vi har i Norge. Videre beskriver jeg prosessen med innsamling, analyse og tolkning av datamaterialet. Til slutt i dette kapitlet vil jeg vurdere verifiseringen av og etiske aspekter ved mitt datamateriale.

3.2 Problemstilling og valg av metode

I forhold til mitt prosjekt om kvinnelige trenere i toppfotball, så er det av en slik art at det er de kvalitative metodene som er aktuelle. Jeg vil videre begrunne hvorfor, og se på hvilke av de kvalitative metodene som er mest aktuelle.

Ett av kjennetegnene ved kvalitative metoder er at de går i dybden. Jeg ønsker å studere de kvinnelige trenerne og få frem konkrete nyanser i hvordan utviklingen av trenerrollen har vært. Det vil være få personer i dette forskningsprosjektet. Siden jeg er trener innenfor kvinnefotball selv, vil jeg ha en nærhet til forskningspersonene. Dette er også typisk for kvalitative metoder. Ved å bruke en kvalitativ metode ønsker jeg å få innsikt i forskningspersonenes egen virkelighetsoppfatning, deres motiver og tenkemåte (Repstad, 1998).

Hvilke av de kvalitative metodene er best egnet for å få frem den kunnskapen jeg søker? På bakgrunn av at jeg ønsker å få innblikk i hvordan tidligere spillererfaringer, personlighet, kjønn og teoretisk bakgrunn har formet trenerrollen til mine forskningsobjekter, så vil et kvalitativt intervju være best egnet. Jeg tror ikke at jeg vil få tilstrekkelig med informasjon verken ved observasjon, feltarbeid eller dokumentanalyse. Jeg ønsker mer kunnskap om tidligere erfaringer hos mine forskningspersoner. Derfor har jeg valgt et kvalitativt intervju med de kvinnelige trenerne jeg skal undersøke. Svakheten her er at jeg bare får informasjon fra trenerne selv. Ved også å intervju tidligere trenere og spillere, kunne jeg fått et enda bedre bilde av hvordan treneradferden er blitt utviklet. Dette ville imidlertid blitt for omfattende til at det lar seg gjøre i mitt prosjekt. Det går både på tid og ressurser.

Intervjumetoden har vært kritisert for å være for opptatt av individets meninger og for ikke legge nok vekt på de sosiale og materielle strukturer og rammevilkår. Dette er viktig å huske på når en bruker kvalitativt intervju som metode (Repstad, 1998). Ett av kjennetegnene til kvalitative intervju er fleksibilitet. Gjennom fleksible intervjuguider, med aktuelle temaer, har man muligheter til å stille naturlige oppfølgingsspørsmål. På denne måten kan vi få tak i nyanser som man kanskje ikke hadde tenkt på i forkant av intervjuet.

Utvelging av informanter var i forhold til det temaet jeg har valgt, en relativt lett oppgave. Det er ikke så veldig mange å velge mellom. I Norge har vi i dag, utenom meg selv, seks kvinner, som er aktive trenere på toppnivå. Hvis jeg beveger meg ut av landet, så er tallet selvsagt høyere. Jeg endte opp med å intervju seks kvinnelige trenere som er aktive på toppnivå. Av disse var fem fra Norge og en fra England.

Da jeg gjennomførte intervjuene, brukte jeg lydopptakeren Zoom H1 Handy Recorder. Dette for å være sikker på at jeg ikke glemte noe, når jeg skulle skrive ut materialet. Siden mine intervjupersoner er vant til media, var det ikke noe problem knyttet til bruk av lydopptaker. En annen fordel ved å bruke dette verktøyet var at jeg kunne konsentrere meg fullt ut om hva mine informanter sa, og dermed komme med gode oppfølgingsspørsmål. Dette hadde vært mer problematisk om jeg skulle notert underveis.

3.3 Intervjuguide

Intervjuguiden er viktig i forberedelsen av datainnsamlingen. Den skal inneholde de temaene som en ønsker å belyse i intervjuet og også være til hjelp med å strukturere intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2009). Et grundig arbeid med intervjuguiden vil føre til at jeg får frem mest mulig relevant informasjon om mitt problemområde. Den kan godt være spesifikk på temaene en ønsker å belyse, men samtidig fleksibel i forhold til rekkefølge og formuleringer etter som hvordan intervjuet utvikler seg (Grønmo, 2004). Jeg utarbeidet en halvstrukturert intervjuguide. ¹Spørsmålene ble strukturert etter temaer og var ganske detaljerte, men med en

¹ Intervjuguide finnes i vedlegg nr. 1

mulighet til å følge opp interessante svar for å få frem spennende nyanser og dykke dypere ned i temaer.

3.4 Informanter

Valg av informanter er av stor betydning for det kvalitative forskningsintervjuet (Grønmo, 2004). Problemstillingen min omfatter kvinnelige topptrenere i fotball. Jeg har tidligere nevnt at utvalget her ikke er stort. Valget mitt falt på seks kvinner som er aktive i trenergjerningen. Det finnes en del kvinner som har vært topptrenere tidligere, men jeg ønsket informanter som har vært med på kvinnefotballens utvikling helt frem til i dag. I forhold til alder, så var den yngste 33 år og den eldste 50 år. Jeg kontaktet trenerne pr. telefon og forklarte om oppgaven jeg skulle skrive og temaet for den. Her var det nok en klar fordel at jeg selv er en del av det samme elitemiljøet som disse trenene. Alle jeg spurte, stilte seg positive til å være med, og vi avtalte intervjuer i løpet av to samlinger våren 2012 på La Manga i Spania. Toppserien for kvinner hadde i 2012 felles treningsleir for 8 av 12 lag på La Manga. På denne samlingen gjennomførte jeg intervjuer med fire av mine informanter på tidspunkter som passet dem. De to andre intervjuene gjennomførte jeg på samme måte noen uker tidligere på en landslagssamling på samme sted.

3.4.1 Kort presentasjon av mine informanter

Jeg vil nå presentere mine informanter med navn som jeg har diktet opp. Ved presentasjon av funn og drøfting senere i oppgaven vil jeg bruke disse *navnene* på mine informanter. I tillegg vil jeg ha fiktive navn på klubber som blir omtalt i oppgaven.

Line er 50 år, har jobbet mange år som trener i Norge og i utlandet. Utdannet lærer.

Anette er 43 år, har vært toppspiller i mange år både i Norge og i flere andre land. Ble trener etter endt spillerkarriere.

Katie er 48 år, jobber som trener i England. Har vært en fremtredende spiller på det engelske landslaget før hun ble trener for yngre landslag i England.

Kamilla er 38 år. Hun jobber som trener i en toppserieklubb i Norge. Har også vært toppspiller før hun ble trener. Er også lærer.

Tina er 35 år. Hun jobber som trener i en toppserieklubb i Norge. Mangeårig spiller i toppserien før hun ble trener. Utdannet lærer.

Gry er 40 år. Utdannet lærer, og har i mange år jobbet som trener både på klubb og yngre landslag.

3.4.2 Presentasjon av UEFAs trenerkurs.

Jeg vil her presentere de ulike trinnene på utdanningsstigen som NFF i samarbeid med UEFA har for sine trenere.

NFF C-lisens er det første trinnet i trenerutdanningen. Alle som skal ta videre trenerutdanning må ta dette kurset først. Kurset varer over 72 timer (18 kvelder), og er delt inn i 4 delkurs. Dette er kurs som er rettet inn mot barne og ungdomsfotball (NFF, 2012a).

UEFA B-lisens kurs er det neste trinnet i trenerutdanningen. Dette kurset har en varighet på 170 timer. Kurset er 3- delt med en ukes sammenhengende kurs med vekt på praksis. Et 3 måneders selvstudium med skriftlig besvarelser av sentrale spørsmål innen fotballen. Avslutningsvis er det en 3 dagers samling med hovedvekt på praksis. Målgruppen for dette kurset er trenere i ungdoms og voksenfotballen (NFF, 2012b).

UEFA A-lisens kurset gir kompetanse til å trene lag på toppfotballnivå og talentutvikling på høyt nivå. Kurset har en varighet på 300 timer. En uke felles med mye praksis, deretter personlig oppfølging av den enkelte trener i egen klubb. Så følger en ny samling over fire dager. Deltakerne vil så gjennomføre individuelle fordypningsstudier i 6 mnd. Avslutningsvis er det en 3 dagers samling der den enkelte presenterer sine fordypningsoppgaver. NFF plukker hvert år ut ca. 32 trenere i Norge til dette kurset (NFF, 2012d).

UEFA PRO lisens er en europeisk profflisens for trenere. Kurset har en varighet på 300 timer over 12 måneder. Kurset ser på fotballspillet i et helhetlig perspektiv, ferdighetsutvikling, lagorganisering, kampstrategi, coaching under kamp, ledelse, personlig coaching, fysisk trening, fotballpsykologi, mediehandtering med mer. Det blir gjennomført ved samlinger med forelesninger, gruppediskusjoner og erfaringsutvekslinger. I tillegg praksis på treningsfeltet og observasjoner av internasjonal toppfotball. NFF plukker ca. 12 til 14 deltagere til dette kurset Hvert år. Dette kurset gjør en kvalifisert til å trene et hvilket som helst lag i Europa (NFF, 2012c).

3.5 Gjennomføring av intervjuer

Før jeg intervjuet de første informantene, gjennomførte jeg et prøveintervju med en kollega på skolen hvor jeg jobber. Hun er ikke trener på toppnivå, men jeg følte likevel at det var et greit prøveintervju. Her fikk jeg testet lydopptakeren, Zoom H1 Handy Recorder, som jeg skulle bruke. I tillegg fikk jeg en viss antagelse om hvor lang tid jeg ville bruke på et intervju. Dette prøveintervjuet fungerte så bra at jeg bare gjorde små endringer i intervjuguiden etter dette. Det gav meg også nyttige tips om hvordan jeg selv skulle være i intervjusituasjonen. En av mine utfordringer i forhold til å gjennomføre intervjuene er at jeg er kvinnelig topp trener i fotball selv, og jeg var derfor redd for å være for ledende i mine spørsmål. Kvale (2009) påpeker imidlertid at ledende spørsmål kan være et pluss i det kvalitative forskningsintervjuet. De kan være med på å styrke intervjuets reliabilitet heller enn å svekke det. Han mener dessuten at det sannsynligvis blir brukt for lite ledende spørsmål i de kvalitative intervjuene, heller enn for mye.

Siden jeg kjenner alle mine informanter fra fotballmiljøet fra før, hersket det en avslappet og trygg stemning under intervjuene. Det var en klar fordel for meg at jeg kjente intervjutemaet godt og mestret fagspråket. Dette skapte en gjensidig respekt mellom meg og informantene, noe som er viktig ved intervju av eksperter (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg opplevde mine informanter som reflekterte og grundige i sine svar. I og med at jeg brukte båndopptaker kunne jeg følge med på svarene og trekke ut mer informasjon med oppfølgings spørsmål. Intervjuene varte fra 40 til 65 minutter.

3.6 Transkripsjon

Når vi skriver ut et intervju, endrer vi den muntlige talen til skriftlig tekst. Dette er transkribering (Dalland, 1993). Når vi transkriberer er det lett å miste viktige nyanser i budskapet, slik som tonefall og kroppsspråk. For å bevare budskapet best mulig, er det viktig ha gode notater. På denne måten danner vi et godt grunnlag for prosessen videre med tolkning og analyse av teksten (Kvale & Brinkmann, 2009).

Jeg transkriberte mine intervjuer selv og skrev ned alt som ble sagt ord for ord, nettopp for å bevare mest mulig av budskapet. Dette var en svært tidkrevende prosess, men jeg opplevde det som veldig nyttig, da jeg fikk repetert alle intervjuene i sin helhet en gang til. På denne måten fikk jeg startet prosessen med analysen allerede her. Jeg normaliserte en del ord og uttrykk fra dialekt, men har ikke rettet noe i forhold til feil setningsoppbygging eller

ufullstendige setninger. Jeg transkriberte hele intervjuet med den engelske treneren på engelsk, men når jeg bruker sitater fra henne har jeg oversatt disse til norsk.

3.7 Analyse av data

Arbeidet med intervjuguiden var første fase i arbeidet med å analysere datamaterialet mitt. Her delte jeg inn i temaer med utgangspunkt i problemstillingen, i tillegg forberedte jeg en del utfyllende spørsmål. Etter at jeg hadde transkribert alle mine intervjuer, skrev jeg dem ut med ulike fargekoder for de ulike temaene. På denne måten ble datamaterialet mer oversiktlig å arbeide med (Kvale & Brinkmann, 2009). Videre begynte jeg å se etter informasjon i tekstmaterialet som kunne belyse og gi en bedre forståelse av problemområdet mitt. Jeg prøvde å finne frem til fellestrekk i informasjonen fra mine informanter. Dette er i samsvar med Malterud (1996) som sier at:

Selv om den kvalitative analysen ikke legger vekt på tall og omfang, vil det være forskjell på kunnskap som har røtter inne i store deler av materialet, og kunnskap som stammer fra enkeltindivider (Malterud, 1996, p. 103).

Etter at jeg hadde funnet en del interessant informasjon som belyste problemstillingene mine, begynte jeg å lete etter sitater i datamaterialet som kunne underbygge og gi et best mulig inntrykk av funnene mine.

3.8 Verifisering

Verifisering undersøker om datakvaliteten i undersøkelsen er av bra kvalitet og måler generaliserbarhet, reliabilitet og validitet (Kvale & Brinkmann, 2009).

Kvalitative data kan vi ikke generalisere; vi kan bare vise til noen sentrale tendenser. I min studie har jeg gjort et strategisk valg av informanter. Jeg har intervjuet seks kvinner som utgjør en stor andel av kvinnelige topptrenere i fotball i Norge. Derfor mener jeg at resultatene mine kan sammenliknes med andre liknende studier, f. eks i andre idretter eller i samme idrett, men i andre land. Det vil også være interessant å gjenta en liknende undersøkelse om noen år for å se på en eventuell utvikling, eller for å se om de sentrale tendensene er de samme.

Reliabilitet handler om forskningsresultatets form og troverdighet (Kvale & Brinkmann, 2009). En må stille seg spørsmålet om det er mulig for andre forskere å gjenta forskningen din

på andre tidspunkt. Vi snakker om reliabilitet i ulike faser av forskningen. Dette omfatter reliabilitet under intervjuet, i transkriberingen og i analysen (ibid). Jeg som intervjuer har vært veldig bevisst på min rolle under intervjuene, slik at mine informanter får komme frem med sine meninger uten at jeg leder dem for mye. Jeg tror imidlertid at mine kunnskaper om temaet i stor grad heller har styrket reliabiliteten, enn svekket den, ved at jeg har kunnet stille gode oppfølgingsspørsmål som utdyper problemområdet mer. Dessuten var mine intervjupersoner alle over 30 år, noe som jeg tror var en medvirkende årsak til at jeg fikk reflekterte og utfyllende svar. Ved transkriberingen av et intervju vil to forskjellige personer ofte oppfatte og tolke det samme intervjuet på to forskjellige måter (Kvale & Brinkmann, 2009). Denne studien er basert på mine oppfattelser og tolkninger av det som mine informanter svarte i intervjuene.

Validitet viser om datamaterialet gir svar og belyser problemstillingen. I samfunnsvitenskapene dreier dette seg om hvor godt metoden du har valgt er egnet til å undersøke det den skal undersøke (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg mener det kvalitative intervjuet egnet seg godt til å belyse problemstillingen min. Et godt forarbeid med intervjuguiden, sikret meg fra å komme langt utenfor problemområdene under intervjuene. Dette var viktig, for jeg merket i intervjusituasjonene at vi raskt kunne komme inn på temaer som ikke var relevante. Det at mine informanter fremdeles er aktive i trenerjobben, mener jeg er med på å sikre at den informasjonen som kommer frem i intervjuene er troverdig. Informantene befinner seg innenfor det feltet som jeg undersøker. Om jeg hadde valgt å intervju tidligere trenere, kunne validiteten på undersøkelsen blitt svekket. Validiteten i mine tolkninger av datamaterialet vurderer jeg som god. Dette på bakgrunn av at jeg har meget god forkunnskap om temaet. Jeg har selvsagt hatt min mening om temaet, men siden jeg har intervjuet godt voksne og sterke personligheter, tror jeg ikke at jeg har påvirket svarene til mine informanter. For å sikre at jeg ikke har misforstått informasjonen fra informantene, har jeg fått noen av dem til å lese gjennom sine intervjuer og mine vurderinger av funnene.

3.9 Etikk

Jeg har gjort en kvalitativ undersøkelse med intervju som metode. Jeg har søkt etter personlige erfaringer og valg hos mine informanter. Her er det viktig med anonymisering og konfidensialitet. En skal ikke offentliggjøre datamateriale som kan avsløre informantens identitet (Kvale & Brinkmann, 2009). Siden det er svært få kvinnelige topptrenere i Norge er dette en utfordring, og de som kjenner miljøet godt, vil kanskje kunne gjette seg til hvem én

eller flere av mine informanter er. Den engelske treneren har gitt meg muntlig tillatelse til å skrive at hun er fra England. I tillegg har alle mine informanter samtykket til at jeg kan bruke opplysningene fra dem i min masteroppgave. Jeg har gitt alle mine informanter fiktive navn og i tillegg endret navn på klubber som er omtalt i teksten. Det er ikke hentet sensitiv informasjon fra informantene.

4.0 Resultater

4.1 Hva har spiller og trenererfaring hatt å si?

Det viser seg at alle mine intervjupersoner har lange, aktive spillerkarrierer på høyt nivå. De har spilt fra 12 til 17 år på toppnivå. I tillegg har alle kamper på A-landslagsnivå. Deres habitus har blitt påvirket av dette. Habitus er formet av kunnskap, erfaringer og verdier som er inkorporert i kroppen (Bourdieu, 1999). Spillerkarrieren ser ut til å være en av de viktigste grunnene til at de har blitt topptrenere. De erfaringer, verdier og kunnskaper mine intervjupersoner har med seg fra spillerkarrierene, danner senere grunnlaget for deres trenerpraksis. Videre er habitus den internaliserte historien som er den påvirkningen som kommer utenfra (Bourdieu, 2000). Derfor er det viktig å se nærmere på hvordan disse jentene startet å spille fotball og hvorfor. Da disse trenerne var unge, var det i de fleste tilfellene ikke vanlig at jenter skulle begynne å spille fotball. Et androsentrisk syn innen fotballen gjorde at i manges øyne var dette en idrett for gutter. Alle jentene jeg intervjuet startet å spille med gutter. De spilte først på guttelag, før de begynte på rene jentelag eller i noen tilfeller rett på senior damelag. "Gry" forteller at:

Jeg tror jeg startet med fotball fordi jeg hadde to søsken som var 2 og 3 år eldre enn meg, og jeg hang mye i hælene på dem, spesielt broren min som er 2 år eldre enn meg. Han og kameratene hans spilte mye fotball og jeg hang på dem og synes det var veldig stas å få være med dem, så det var vel grunnen til at jeg startet. Jeg var 7-8 år når jeg startet, og da begynte jeg på laget til broren min, så jeg spilte på laget til 2 år eldre gutter, dette gjorde jeg frem til jeg var 11 år.

"Line" har hatt en liknende start på karrieren:

På lag så begynte jeg, ja jeg begynte jo hjemme i hagen, men jeg hang sammen med gutta, og så ble jeg med dem. Lilleputt, så smågutter, som det het på den tida.

Hovedgrunnen til at jentene startet å spille med gutter var at det ikke fantes rene jentelag der de bodde på den tida. Dette er nok noe som har endret seg i dag. Jeg tror at dette kan ha vært en tøff og nyttig skole for disse jentene. De jentene som er tøffe nok til å spille med guttene og klarer å hevde seg der, vil ha fordel av det når de begynner på jentelag\damelag. Et godt eksempel på dette i dag er Stabæks Caroline Graham Hansen som spilte på et godt guttelag (Lyn) helt frem til hun som 15 åring gikk til Stabæks damelag. I dag har Caroline allerede

etablert seg på A-landslaget til Norge i en alder av 17 år. Fordelen med at det i dag er mange flere jentelag, er at flere jenter begynner å spille fotball. For mange jenter kan det være lettere å starte med fotball når en kan spille med sine venninner. Jo flere jenter som spiller fotball, jo større bredde får vi, og dette danner grunnlaget for flere toppspillere. Det at noen jenter fortsatt spiller med gutter, slik mine intervjuobjekter gjorde, er bare positivt.

Alle trenerne jeg har intervjuet har internasjonal erfaring. Dette har, i tillegg til klubbspill på høyt nivå, gitt trenerne mye feltspesifikk kapital innenfor damefotball. Kvinnefotball er et underfelt av idrett. Innenfor et felt er det regler for hva som er kapital av verdi i feltet og hvilken posisjon en får (Bourdieu, 1995a). Mine informanters feltspesifikke kapital har stor verdi i damefotball. Jeg antar at dette er noe av grunnen til at disse trenerne etter endt karriere, eller på slutten av den aktive fotballkarrieren, er blitt *headhunted* inn i treneryrket i damefotballen. Flere av trenerne jeg intervjuet forteller om en litt tilfeldig inngang til treneryrket. "Anette" sier det slik:

Det ble nesten sånn, hva skal jeg si, en naturlig overgang da, fra jeg spilte i "Frigg" og gav klar beskjed om at dette var siste sesongen min som spiller og fikk da spørsmål om å ta over laget som trener, og hadde jeg fått det igjen, så hadde jeg nok takket ja, men da med en erfaren trener. For jeg var da absolutt ikke klar for å gå inn som trener på et toppserielag.

"Kamilla", en av de andre trenerne, har nesten den samme inngangen til treneryrket:

Det var jo da jeg skulle slutte å spille på klubblaget mitt, da hadde "Anette" vært assistenttrener for laget det året og skulle ta over laget året etter, og da ble jeg naturlig med som assistenttrener.

Var det noe du hadde tenkt på? Eller bare tok du muligheten da den dukket opp?

Ja, jeg bare tok muligheten, jeg tenkte bare, hvorfor ikke? Så gjorde jeg det. Vi følte jo at vi hadde mye å gi, dette var lett, trodde vi.

Da jeg spurte den engelske treneren om hvorfor hun hadde valgt treneryrket svarte hun:

Jeg gjorde ikke det, jeg ble på en måte presset. Jeg hadde ingen trenere rundt meg, ikke noen virkelige muligheter, så alt var basert på mitt uttak til A-landslaget. Da tok jeg de første trenerkursene. Etter hvert som jeg ble eldre, plukket Hope Powell ut ca. fem spillere til et trenerprogram. Vi startet med enkle oppvarmingsøvelser, så nivå 2,

nivå 3 og nivå 4. Så jeg ønsket det egentlig ikke, men ble presset, for å være ærlig.
(Min oversettelse)

Det kan virke som om det har vært et behov for flere kvinnelige trenere, med spillererfaring både fra nasjonal og internasjonal fotball. Videre at toppklubber på kvinnesiden har verdsatt denne erfaringen høyere en formell trenerkompetanse, en kompetanse som disse trenerne har tilegnet seg etter hvert. Klubbene har ønsket å beholde disse spillerne i fotballen etter endt spillerkarriere for å gjøre nytte av de verdifulle erfaringene disse spillerne besitter.

4.1.1 Hvem har vært viktige støttespillere?

Familien og støtte fra de nærmeste har vært en viktig faktor i trenernes karriere. Det viser seg også at engasjerte trenere, har gitt jentene selvtillit og inspirasjon til å satse på fotball, både som spiller og til trenergjerningen. “Line” sier dette om hvem som har vært viktigste personene i hennes fotballkarriere, både som spiller og trener:

I utgangspunktet så er det jo oppveksten min, altså mamma og pappa. Og onkel Harald, som var trener for meg i mange år. Så var jeg veldig påvirket av Per Pettersen som var landslagstrener når jeg var på landslaget, han var en guru for oss. Jeg hadde veldig tro på det han drev med og måten han gjorde det på. Og så er det jo etter hvert som man blir eldre, flere som påvirker en i forskjellige retninger og så plukke du med deg det du har mest tro på av de forskjellige. Hans Knutsen er en som har betydd mye for meg. Det å gå for seier og ha tro på det. Men først og fremst så er det hjembygda mi og oppveksten min som gjorde at det aldri var spørsmål om det var ei jente som skulle opp og frem, det var bare helt naturlig, har alltid blitt støttet opp hjemmefra både av bygda og fra klubben min.

Den engelske treneren sier dette om hvorfor hun startet med fotball betydningen av hennes familie:

Jeg har en stor familie, syv barn, fire jenter og tre gutter som alle spilte fotball. De tre søstrene mine spilte fotball på damelag. Så jeg var den yngste og brukte å spille fotball og trene med damelaget. Da jeg var 14 år spilte jeg på damelag.

“Anette” kommer med disse betraktningene i forhold til viktige personer og faktorer i spiller- og trenerkarrieren:

Ja, helt fra starten i forhold til det å bli kjørt på trening av foreldre, som likevel ikke har pusha, de har ikke vært på alle kamper, og det synes jeg er deilig da, litt sånn dette er min arena. Etter hvert en kvinnelig trener som nå er spillerutvikler, hun trente jo klubben min en periode, hun var viktig for meg i den fasen som jeg kom inn på landslaget. Jeg var på en samling, ble vraket, og i den oppbyggende perioden der, var hun viktig. Og så en svensk kvinnelig trener, som nesten er litt sånn mentoren min selv i dag uten at hun er så involvert i fotballen, men det er en sånn relasjon som gir deg energi som er viktig for å få lufta ting. Og Anne Marte Pensgård og Even Pellerud som var viktige folk for meg i den perioden. Både pushe og støtte hele veien. Ja, det er jo litt sånn, ja nå babler jeg jo litt, men når jeg tok over "Frigg", det å kunne fått tildelt en mentor. Hvis fotballkretsen da sa: "her har vi erfarne trenere, er det noen av dem du kan få en relasjon med, som kan gi deg noe? For det er jo ikke sånn, selv om en har x antall landskamper, så er det noe med å gå inn i en setting der du plutselig skal være sjef og du skal ha kontroll på alle detaljer på det. Det å kunne hatt en mentor der på trening som kunne si: "dette gjør du bra, her kunne du endret litt, sånne ting, det ville fortære ha løftet meg opp et nivå, og kanskje fått ned stressnivået mitt da i de første to tre åra der du bruker mye energi. Alt er veldig gøy, men samtidig nervøs da. Ja, det er sånn, ja det har jeg tenkt på lenge. En mentorløsning det hadde, selv om alle har sikkert sine da, men det er noe med den fotballerfaringa.

Her etterlyser treneren en mer formalisert mentorløsning i trenerutviklingen/utdanningen. Dette er i samsvar med forskning der bruk av mentor viser seg å være verdifullt både for trener og mentor (Sandra K. Abell, 1995). Demers (2004) mener at en mangel på kvinnelige rollemodeller eller mentorer er en av grunnene til at vi ikke har flere kvinnelige trenere på toppnivå. I mine intervjuer så viser det seg at alle trenerne har hatt uformelle mentorer som har vært viktige for dem. I tillegg til personlige erfaringer, er overført kunnskap viktig for en treneres praksis. Overført kunnskap kan komme fra andres erfaringer og kunnskaper, det kan komme fra bøker, video eller fra erfarne praktikere. Kvaliteten på denne kunnskapen vil variere og refleksjon er avgjørende (Ronglan, 2010). Den engelske treneren sier dette om hvem som har vært viktigst i forhold til hennes trenerkarriere:

Min trenerkarriere? Sannsynligvis Hope Powell. Hvis jeg ikke hadde hatt det forholdet jeg hadde til henne og hennes støtte, så tror jeg det hadde blitt for vanskelig for meg. Tidlig i karrieren slet jeg med om jeg var god nok? Har jeg påvirkningskraft? Er jeg til hjelp? Lærer jeg? Blir jeg bedre? Blir spillerne mine bedre? Jeg tror hennes

investering i meg som person og som trener, hjalp meg gjennom disse vanskelige tidene. Denne støtten var å være eller ikke være. Jeg tenkte at hvis ikke jeg gjør det, kanskje ingen kvinner vil involvere seg, så litt det å ta ansvar for spillet. En ambassadør, en rollemodell. Prøve å holde ut og håpe på at flere kvinner vil komme etter (Min oversettelse)

“Gry” har hatt en formell mentor gjennom Olympiatoppen, og nevner en mannlig trener som en viktig støttespiller:

Det er ganske mange. Du snakker da om trenerkarrieren? Ja. Da kommer det i uprioritert rekkefølge. Olympiatoppen regionalt og med Bjørn Hansen som mentor og veileder. Det var viktig i en startfase i forhold til å skaffe en plattform, det med strategisk tenking og alt det som ikke nødvendigvis foregår på feltet. De (Olympiatoppen) var veldig tydelige på at de ville ha meg inn i treneryrke og at de hadde tro på meg og veldig flinke til oppbakking av meg i startfasen. En del trenere som jeg har hatt opp gjennom, kanskje den viktigste der var en mannlig trener som trente meg i klubben min i 3 år og som jeg pendlet en halvtime hver vei til og fra trening sammen med hver dag, og som jeg diskuterte utrolig mye fotball og trening med. Han har vært viktig. Så har du de som jeg har jobbet sammen med i trenerteam på aldersbestemte landslag med, og assistenttreneren min gjennom 3 år i toppserieklubben min, har vært med på utviklet meg i måten å jobbe og tenke fotball på.

4.2 Hvilken betydning har generell utdanning og trenerutdanning hatt?

Fire av de seks trenerne jeg har intervjuet er utdannet lærere. Av de to andre trenerne, så har en av dem ett år på videregående skole og den andre har ingen utdanning etter grunnskolen, utenom trenerutdanningen. Læreryrket og treneryrket har en del fellestrekk, og det er grunn til å anta at en lærerutdanning har vært positivt for inngangen til treneryrket. En vil da være fortrolig med ulike læringsstrategier, i tillegg er man vant til å undervise og ha ledelsen i en læringsgruppe. Du vil også ha forståelse av hvordan gruppedynamikken kan arte seg i ulike grupper. Flere av trenerne hadde dessuten idrettsfag i sin fagkrets, noe som selvsagt har vært gunstig.

Av de seks trenerne jeg intervjuet, har fire av dem den høyeste trenerutdanningen, UEFA pro-utdanning. Alle trenerne har tatt trenerutdanningene helt på slutten av spillerkarrieren og etter at de startet om trenere. Et typisk tilfelle er “Anette”:

C lisens kurs tok jeg siste året jeg var spiller. B lisens kurs tok jeg den høsten før jeg la opp som spiller og så tok jeg A-lisens kurset den 2 sesongen jeg var trener altså i 2007. Så tok jeg Pro Lisens kurset i 2010.

“Kamilla” er et annet eksempel:

UEFA A-kurset det tok jeg i fjor. Og UEFA B-kurset tok jeg på Raufoss kanskje et eller to år før det. Jeg sluttet å spille, så tok jeg kursene mens jeg var assistenttrener og trener. Det gamle B-kurset har jeg fra langt tilbake.

Det er grunn til å anta at den generelle utdanningen til trenerne er en medvirkende faktor til at akkurat de har blitt trenere. Lærerutdannelsen og erfaring fra læreryrket tror jeg har vært med på å gjøre de med den bakgrunnen ekstra egnet til en trenerjobb. I de fleste tilfellene jeg har undersøkt, så har trenerutdanningen kommet som et resultat av at de har fått en trenerjobb. Mine kvinnelige trenere har tatt trenerutdanningen i starten av sin trenerkarriere eller siste årene som spiller. Utdannelsen er altså ikke en viktig grunn til at de har blitt trenere i toppklubber, men et resultat av at de har fått trenerjobber i toppklubber. Jeg har tidligere nevnt at det er rimelig å tro at klubbene som har ansatt disse trenerne har verdsatt spillererfaring høyere en formell kompetanse.

4.3 Hvilke personlighetstrekk har kvinnene som har valgt å bli trenere i fotball?

Når jeg ser på mine intervjuobjekter så er det ingen tvil om at det er sterke ledertyper. Alle har hatt kapteinsrollen for sine lag. Når de beskriver seg selv, ser vi at de er forskjellige, men ledertyper. “Line” sier:

Jeg har alltid vært sånn, fra jeg vokste opp har jeg alltid vært elevrådsformann og sånne ting, og ville hatt hovedrollene hvis det har vært skuespill. Og når jeg har spilt fotball, i alle fall hjemme, vært kaptein, tatt initiativ og starta opp mye osv.

Videre sier hun dette om det å få ansvar:

Ja, det har vært naturlig for meg, jeg har ikke tenkt over hvordan det har vært, det har bare vært naturlig.

“Tina”, en av de andre sier:

På treningsfeltet så går du alltid foran, jeg var en sånn veldig treningsspiller. Gikk alltid foran, krevde mye av andre, men folk kunne ikke ta meg på det, for jeg gikk alltid foran sjøl. Da mener jeg at du er en ledertype for du drar opp nivået på hver eneste trening. Akkurat sånn er Ingunn også, men krever så mye at noen blir lei seg og tror du ikke liker dem og hele den regla der, men altså, det er engasjement. Du er så opp i det og du vil det beste og så kanskje du ikke sier det på riktig måte. Det høres verre ut enn det det er. Og det merker jeg som trener også at og spesielt da jeg var spillende trener på klubblaget første året, mye mer temperament på banen, som blir oppfattet som at jeg ikke liker personen, fordi de tar det personlig. Siden så har jeg fått en helt annen påvirkning fordi jeg var roligere, jeg er fortsatt veldig klar og tydelig, det er ikke noe problem og spillerne mine må lære meg å kjenne for at det skal funke, men som leder går jeg foran og er klar og tydelig på det jeg ønsker.

Den engelske treneren svarte dette på samme spørsmål:

Jeg tror det, min beskrivelse av meg som spiller, ikke en god teknisk spiller, men hardtarbeidende, sterk, aggressiv og besluttsom og jeg tror det på en måte reflekterer min personlighet. Ikke et naturlig talent, du må jobbe hardt for å oppnå noe og være forberedt på å utvikle det du har. Jeg var kaptein. Før jeg la opp, så var jeg kaptein på England, jeg var kaptein på klubben min. Så jeg tror det kommer av å vite hva du kan få ut av en spiller på de gitte tidspunkt. Så jeg var til å stole på. (Min oversettelse)

Noen av mine informanter har alltid likt å være ledere. For andre har lederegenskapene vokst frem gjennom å gå foran som spillere på banen. Disse egenskapene er nok grunnen til at alle mine informanter har vært kaptein på lagene sine. Det er grunn til å tro at denne praksisen har medvirket til at akkurat disse jentene er blitt noen av svært få kvinnelige trenere i toppfotballen. De har gått foran på banen og virkelig tatt ansvar, skaffet seg feltspesifikk kapital og posisjonert seg i feltet.

4.4 Den maskuline dominans i fotball.

Kvinnelige trenere er fortsatt i et stort mindretall i fotball. Fotballen er dominert av menn på alle områder. Dette er synlig i styrerom, blant dommere, trenere og spillere (Skogvang, 2006). Dette er en del av det nettverket von der Lippe (2010) kaller en dominerende maskulin eksponeringsindustrien.

Jeg har spurt mine intervjupersoner om hvordan det har vært å være kvinne i denne mannsdominerte kulturen. Siden fem av de seks jeg har intervjuet til daglig jobber innenfor damefotball så merker de ikke så mye til dette i hverdagen. Da er de omgitt av spillere og ledere i et miljø som har de samme interesser og verdsetter det de driver med på samme måte som dem selv. I et felt er det, som nevnt tidligere, deltagerne i feltet som bestemmer hva som er kapital av betydning og hvilke regler som gjelder (Bourdieu, 1995a). Det som er interessant er hvordan dette oppleves når en kommer utenfor dette miljøet. Hvordan har det vært på trenerkurs? Hvordan opplever kvinnene media og personer utenifra som har meninger om kvinnefotball? Hvordan har dette påvirket trenerjobben til de kvinnelige trenerne jeg har intervjuet?

4.4.1 Holdninger til kvinnefotball.

Ingen av de kvinnelige trenerne jeg har intervjuet har opplevd direkte negative holdninger til at de skulle spille fotball eller være trenere. Likevel har de opplevd å måtte kjempe for rettigheter til treningstider og lignende. "Gry" sier dette på spørsmål hun har møtt negative holdninger:

Nei, ikke sånn face to face. Jeg var en god spiller og spilte med guttene, og guttene ville gjerne ha meg med. Og i barne og ungdomsårene så føler jeg at det var noe som gjorde at jeg var veldig akseptert og som var positivt, både i forhold til jevnaldrende og voksne i nærmiljøet. Samtidig så merket jeg det i klubben at vi som jentelag ikke fikk treningstid på gress og fikk ikke spille kampene på gress. Vi som jentelag måtte kjempe for hver eneste gang vi skulle på gress, så det var den holdningen fra klubben, det var ikke mot meg personlig men mot jentefotball generelt. De holdningene merket vi jo veldig godt og den førte til en del frustrasjon.

Hva annet enn treningstid gikk de holdningene du snakker om ut på?

Det gikk jo på at jenter ikke kunne spille fotball, ikke akkurat at vi ikke skulle få lov til å spille, men det var litt sånn at vi var jo bare jenter. Det var litt sånn, la de nå bare holde på, men vi som klubb bruker jo ikke noe energi på dem. Vi var jo et veldig godt jentelag som vant både cuper og ble kretsmestere og da fikk vi jo klapp på skulderen fra klubbledelsen. Samtidig viste vi jo at neste gang treningstidene skulle settes opp, så ble det jo ikke en eneste økt på oss. Så vi fikk aksept for resultatene våres, men ikke aksept for at vi skulle være en like naturlig del av fotballfamilien som guttene var. Dette var i barne og ungdomsårene. Når jeg ble eldre var det jo alltid noen som skulle provosere og si at damefotball var dritt og sånn og alt det der som man møter, og som jeg i en periode ga meg ut på store diskusjoner på, men som jeg etter hvert bare tenkte at de får bare mene det de vil og så får bare vi jobbe med det vi gjør.

Hva mener de?

Nei de mener at jenter er fysisk, taktisk det er liksom ingenting med damefotball som er bra nok. Det er bare en ussel kopi av herrefotball. Det er jo ikke noe man bør bruke tid på. Etter hvert valgte jeg bare å overse dette og bare spille fotball, og det tror jeg var gunstig for min del. En ser jo at selv i dag er jo damefotball annenrangs. Ja vi har vært tidlig ute, og fotballforbundet har strengt tatt satset mye på kvinnefotball i en tidlig fase der ikke mange andre nasjoner gjorde det, og det har jo vært med til å utvikle kvinnefotball internasjonalt, men også i Norges fotballforbund er det også i dag helt klart at kvinnefotball er nummer 2.

“Kamilla” sier dette:

Jeg har aldri fått noe sånt rett i trynet på et vis, nei det har jeg ikke, noen som har konfrontert meg med at hva gjør du her liksom.

Har du hørt mer generelle negative ting om kvinnefotball?

Ja, det har jeg jo. Jeg prøver å løfte det litt vekk fra vår idrett, for det er jo et samfunnsproblem at kvinneidrett neglisjeres og at kvinnefotball sees på som Z aktivitet ikke A aktivitet. Men litt ut i alfabetet da. Annenrangs idrett eller annenrangs prestasjoner, og det er jo alt preget av, og jeg tenker noen ganger at jeg bruker tid på det, for det gir jo absolutt ikke noe status, det er jo ikke noe statusaktivitet.

Så du føler ikke at du som kvinnelig fotballtrener på toppnivå i Norge gir den noen status?

Nei, det gir jo ikke det. Det er jo litt miljøavhengig. Hvis det er fotballinteresse, så er det jo noen som synes det. Men noen synes det er rart at en bruker så mye tid på en sånn rar aktivitet som går så mye ut over familien.

Det inntrykket som kommer frem her, er at mine informanter ikke direkte opplever å bli oversett eller at de og kvinnefotball kommer i andre rekke. Likevel så opplever de kvinnelige trenerne indirekte at de blir mindre verdsatt og at det gir mindre status hos Norges fotballforbund, i media og blant folk generelt.

4.4.2 Trenerkurs, opplevelser til kvinnelige trenere.

De kvinnelige trenerne har ofte vært aleine som kvinner på trenerkursene og de har forskjellige opplevelser av hvordan de ble behandlet og sett på av de mannlige trenerkollegaene og kursholderne. "Kamilla" sier:

Det var veldig forskjell. Når jeg var på Raufoss på UEFA B, så var jeg veldig nervøs og grua meg veldig for å dra dit. Men han veilederen som jeg hadde der, han var fra det området opp i der, husker ikke helt hva han heter, men han var veldig flink og Reidar Schei fra Elverum var der, så i løpet av de første dagene der så føler jeg at jeg ble løftet frem gjennom god veiledning og gode prestasjoner som jeg selv hadde, for jeg var dritnervøs og maks skjerpa og så fikk jeg det bra til og fikk feedback på det, så vokste jeg på det. De sier det går gjetord om det som jeg gjorde på det kurset. Ole Gunnar Solskjær var på det kurset og han var jo den store helten, men vi ble helt sidestilt på kvalitet, og det uttalte de også til meg og det var jo veldig gøy å høre og det gjør jo noe med selvtilliten. Og da vi skulle forberede det siste inn til eksamen på kurset, så var det noen av de guttene som kom å spurte meg om råd, men det opplever jeg sitter veldig langt inne. Men dette er jo et veldig breit kurs, så kompetansen der er jo mye breiere. Og så var det jo bare ett eller to år etter dette kurset at jeg kom inn på det andre (UEFA-A) kurset. Jeg kom jo inn på det nesten med en gang og det var jo mye på grunn av prestasjonene på det første kurset. Jeg fikk jo årets unge trener prisen, etter det året og det kurset, det tror jeg veide inn der. På UEFA-A kurset, der var det bare mørkt. Da var det det helt motsatte, gjennom en veileder som var helt udugelig og som ikke evnet å gripe tak i noe som helst, så blir man liksom som et vedheng gjennom hele uken.

Følte du at de andre på kurset ikke trodde du kunne noe?

Ja, cirka sånn følte jeg det. Så det var en lang uke etter hvert. For når du kommer inn i det, så blir det bare verre og verre, du kommer deg ikke ut av det. Som type så er jo jeg stille og ikke så glad i fremmede, kjente jo ingen der og sånt, så det ble ikke bra. Så jeg tror det går gjetord om det også i motsatt ende av skalaen, så det blir nok ikke noe PRO-kurs her. Det var helt sykt hvordan det var. Guttene på kurset helt greie de, men det var de som "eide" kurset, og det blir så nedlatende når veileder på kurset henvender seg til gutter som har spilt i tippeligaen i beundring, så satt jeg der med erfaring fra VM, OL og lignende, hallo? Så det viser liten forståelse av det som vi kvinner har opplevd, og den erfaringen vi har. Jeg tror ikke det er vondt ment, det er bare den generelle holdningen som er litt nedlatende og sånn. Og så har det mye med den typen man er, jeg er ikke tøff nok til å fremme meg selv i den settinga rett og slett.

"Anette" sier dette om samme tema:

Ja, jeg var både på C og D kurset aleine som kvinne. Jeg kom på veldig fine grupper på begge, så jeg føler ikke at jeg var utenfor gjengen eller noe sånt, men det er jo noe med at en er jo litt aleine likevel, men det var ikke noe sånn at en ikke ble hørt det føler jeg ikke. En blir kanskje heller ikke spurt så mye, en blir utfordret litt snillere kanskje. Når det sitter bare menn der så er kanskje jeg litt forutinntatt, en blir jo fortalt, eller de har kanskje rykte på seg for å være helt uinteressert i kvinnefotball, så når jeg kommer inn med den holdningen, så blir det litt sånn at hvorfor skal jeg legge ned mye tid her. Så det er jo litt begge veier, i stedet for at jeg oser av energi og forteller at sånn jobber vi, og sånn gjør vi. I stedet for å gjøre det så blir jeg litt reservert for jeg tenker at dette ikke er så viktig for dem. Så det går litt begge veier. Det er noe med det å være stolt over det vi holder på med, vi jobber med fotball og de jobber med fotball.

"Gry" forteller at:

Det er mulig jeg er litt naiv, når jeg tok B lisens kurset så var det fire toppspillere som deltok, jeg og tre mannlige, og i alle plenumsdiskusjoner var jeg aktiv og jeg føler at mine erfaringer som toppspiller ble tatt like mye på alvor som de mannlige. Og at de andre mannlige breddeklubb- deltakerne var like opptatt av å diskutere med meg som med de mannlige toppspillerne. På A lisens kurs så gikk det to andre kvinnelige trenere på samme kurs, men jeg var aleine som kvinne på gruppa mi. Jeg opplevde der også at det gikk veldig greit og føler ikke at det var noen som så ned på meg fordi jeg var fra kvinnefotballen. Det er mulig det er fordi jeg velger å se det slik, eller at jeg var

heldig med dem jeg gikk sammen med. Veileder på A kurset var også suveren i så måte, og det er klart at lederne på sånne kurs er viktige i forhold til å sette standere og holdningen på sånne ting. Så kom jeg på pro lisens kurs, der jeg opplevde at fagdiskusjoner og alt gikk veldig greit og jeg ble sett på som en av gutta, men det er klart at alt av diskusjoner tok jo utgangspunkt i herrefotball, så en kan jo si at for dem så var ikke kvinnefotball spesielt interessant, uten at jeg følte at det gikk på meg eller min posisjon i gruppa, mer på kvinnefotball generelt og kunnskapen deres om kvinnefotball var liten og de så lite kvinnefotball, og det er vanskelig å diskutere noe som en ikke kan noe om. Jeg følger jo like mye med på herrefotball som de gjorde. Derfor var det helt naturlig for meg å diskutere herrefotball. Vi hadde også innlegg med kampstrategi og slike ting og jeg opplevde at de andre trenerne var like engasjerte da jeg hadde om min kvinneklubb som med de andre. Det er mulig jeg har vært heldig, men jeg føler at jeg hele tiden har vært akseptert og at det har gått greit, men diskusjonene er i 95 % av tilfellene om herrefotball fordi de ikke har noen kunnskap om kvinnefotball.

Det som går igjen i disse betraktningene de kvinnelige trenerne har i forhold til trenerkursene er at lederne og veilederne for kursene spiller en stor rolle i forhold til hvordan disse kursene blir for de kvinnelige deltakerne. Det er de som i stor grad, bestemmer hvilke holdninger en har i forhold til kvinnefotball. I eksemplene over ser en også hvor stor forskjell det kan være blant disse. En av jentene fikk så dårlige erfaringer på UEFA A kurset at hun ikke har lyst til å ta UEFA pro kurset.

4.4.3 Kvinnelige trenere i herrefotball

Det var i 2012 sesongen bare én kvinnelig trener i de øverste divisjonene for menn. Alle de andre kvinnelige trenerne jobbet i kvinneklubber. Noen av kvinnene ønsker å bruke sin kompetanse innenfor kvinnefotball fordi det er den de kjenner best, og fordi de ønsker å bidra til å utvikle gode spillere på kvinnesiden. Den engelske treneren er veldig tydelig på hva hun mener når jeg spør henne om hun har fått tilbud om å trene menn:

Nei, og jeg ville sagt nei.

Så du ville ikke likt å trene menn?

Jeg er ikke interessert i herrefotball i det hele tatt. Tilbake til grunnen til at jeg ble trener. Jeg vil trene kvinner og hjelpe kvinner til å bli bedre. Jeg har ikke noe ønske

om å trene menn i det hele tatt. Jeg liker det ikke og jeg synes det ville vært bortkastet. Hvorfor skulle jeg investere tid i herrefotball? Jeg har ingen ønsker om det. (Min oversettelse)

“Line” sier dette om hvorfor hun tror det ikke er flere kvinner i herrefotballen:

Det er rett og slett at de som jobber på den sida, ikke ser den ressursen de går glipp av. Det er gammaldags, og jeg synes det er merkelig at i 2012, at vi ikke er kommet lenger enn att det er en stor sensasjon at ei jente blir assistent i adeccoligaen. Ikke noe galt med Gøril, det er helt suverent, men jeg snakket med Gøril og ho sier det er mer oppmerksomhet nå, en når ho ble olympisk mester fra media og det sier litt om hvor langt vi er kommet i den tankegangen vår rundt omkring. Det er jo bare å se rundt omkring på alle idretter, det er svært få kvinnelige trenere, og hvis de er der, så er de i assistent-roller.

“Kamilla” sier dette om samme tema:

Det tror jeg er fordi det ikke anerkjennes at det er en kompetanse der som kan brukes til noe. Jeg tror at det er kompetanse som kan brukes til noe. Men jeg tror ikke at de ser på det som relevant kompetanse.

Tror du det vil åpne opp for flere kvinner i herrefotballen, hvis Gøril gjør det bra?

Jeg tror egentlig ikke det. Det er så mange *want to be* menn som står og skraper, det handler bare om å kjenne noen og snakke og fremheve seg selv, det er jo bare en guttegreie, så jeg har ingen tro på at det skal være en utjevning der. Men det er jo veldig spennende det med Gøril, så blir det spennende å se hvordan hun blir anerkjent. Hun må jo vise at ho har noe å fare med, hun må vise mye mer enn hvilken som helst annen dott. Jeg tror jo det er mange dotter omkring i de posisjonene som ikke har så mye å fare med.

Det er flere interessante ting her. Det påpekes av kvinnene jeg intervjuet at personer på herresiden ikke anerkjenner den kompetansen kvinnene har. Det å være verdensmester og olympisk mester, vunnet massevis av cuptitler og seriemesterskap på kvinnesiden betyr ikke noe i forhold til en jobb på herresiden. Kvinnelige trenere blir ofte undervurdert og prestasjonene lite verdsatt (Norman, 2010). På kvinnesiden blir denne kompetansen anerkjent og som vi har sett tidligere så blir dette ansett som viktigere en formell kompetanse. I disse

tilfellene er det meget mulig at menn med mer trenerutdanning ikke har blitt vurdert av samme grunn. Så spesiell kompetanse på området er viktig både hos kvinner og menn. Forskjellen er at, som Skogvang (2006) påpeker, det er mange menn i damefotballen, men bare én kvinne i herrefotballen i 2012. I 2013 er det ingen kvinnelige trenere i herrefotballen i Norge. Hvis en av toppklubbene på kvinnesiden hadde fått en meritert mannlig trener, så hadde det vært sett på som et scoop, uavhengig av om denne treneren hadde kunnskap om kvinnefotball eller ikke. På herresiden blir ikke kvinner vurdert i det hele tatt. "Tina" mener at det er posisjonen kvinnefotball har som er problemet, og at jenter må bevise mye mer for å bli akseptert:

Det er jo fordi damefotball har den posisjonen som den har, det er jo ikke noen posisjon egentlig. Det er vel ikke tenkt i de baner i det hele tatt, at damer skal trene herrer. Og det er jo litt sånn med alt i fotball. Hun linjedommeren som gikk på linja i tippeligaen i fjor, med en gang hun gjør en feil så... slik som klanen skriker jo forferdelig ting til henne. Det er så lite... altså vi har så veldig lite slingringsmann da, vi skal gjøre så lite feil. Det er det samme som med meg som tv 2 ekspert også, hvis jeg sier noen feil og Frode Olsen hadde sagt det samme, så hadde jeg blitt hudfletta, mens han ikke hadde hørt noe. Det er som vi snakket om i stad, at vi må bevise så mye, det er det samme som ellers, noen må gå opp veien først. F.eks. som Karen Marie Ellefsen når hun begynte i NRK sporten og Guro Fostervold i tv 2, de har jo hatt et helvete, men det er de som har gått stien, og nå er det blitt helt naturlig med kvinnelige sportsanker, det er det samme med Gøril som må gå den stien, og så må hun på en måte være sta og så må hun lykkes og så må det funke, så kommer det kanskje en til og så blir det kanskje mer og mer vanlig og naturlig. Det er sånn det funker.

4.4.4 Rammevilkår i kvinnefotball.

En av de største utfordringene til de kvinnelige trenerne som jobber i kvinnefotball har, er rammevilkårene. Dårlig økonomi gir store utfordringer i forhold til sportslig utvikling fordi spillerne må jobbe, eller gå på skole samtidig som de skal satse på toppidrett. Dette fører også til at trening må foregå på kveldstid, og bidrar til at både spillere og trenere må forsake mye tid med familie og venner. Dette er et dilemma innenfor kvinnefotball og det er grunn til å tro at dette fører til at mange jenter slutter tidlig med fotballen. Det er også den viktigste årsaken

til at de kvinnelige trenerne jeg har intervjuet hele tiden vurderer hvor lenge de vil orke å holde på med trenergjerningen. “Kamilla” forteller dette:

Det er veldig utfordrende å få det i hop, man må være veldig god til å få mye ut av lite. Samtidig så er jo... sånn som hos oss nå, så er det jo ikke helt mørkt liksom. Men sammenlikner man med herrelaget så er det jo veldig forskjell da, 1000 i staben og spiser mat sammen hver dag, det er bare sånn sykt stor forskjell. Men vi gjør jo også masse fint.

Hvordan påvirker rammevilkårene din jobb som trener?

Hadde jeg kunnet jobbet med det på heltid, så hadde det hjulpet, hadde vi kunne kjøpt fri spillerne så vi kunne trent kl. to hver dag, så hadde det hjulpet. Da kunne en jo ha holdt på en stund, hvis vi kunne vært sammen med barna på kvelden. Så i forhold til en lang trenerkarriere så er den veldig begrensende.

Hvor lenge tror du at du vil fortsette med å være trener?

Det vet jeg ikke, nå har jeg kontrakt i år, det er jo sånn å telle på knappene hele tiden om vi kan leve med det. For det er jo veldig tøft for familien. Så snakker vi om at de og de klarer det, men det er jo annerledes i Tippeligaen der man tjener 5 mill., så kan kona være hjemme å passe barna. Mens vi har en helvetes logistikk program som skal gjennomføres og man ser ikke barna så ofte.

Hva er den viktigste grunnen til at du skal fortsette å være fotballtrener?

Det måtte jo være om man kunne fått litt gunstige treningstider f.eks. Hos oss er jo det litt vanskelig, for vi leier jo og halv seks til sju er jo midt i familiekjernetida. Så det med litt tidligere treningstid, eller seinere hadde vært fint, men det har vært veldig vanskelig å få til da. Vi har fått trent halv tre på fredager, så vi får til fredager nå da. Så det hjelper jo litt om man slipper å være ute fire kvelder, og være ute tre kvelder eller to kvelder. Da går det jo, det er veldig mange som er borte to kvelder i uka. Så det er den største utfordringa.

“Tina” sier dette om rammevilkårene:

Det er jo helt håpløst.

Hvordan påvirker det din jobb som trener?

Masse, det er jo som jeg sa tidligere om hverdagen, og at når batteriet er tomt, så er det tomt. Og som jeg sa at en kan ikke dempe ballen på halvspretten, men vi har ikke tid til å jobbe med det heller, hvis vi hadde hatt formiddags økt tre ganger i uka, så kunne vi kanskje fått en større ferdighetsutvikling, det er jo alle de tingene der. Restitusjon er en utfordring og tid til å få den fysiske styrken som f. eks. amerikanerne har. Vi er ikke fysisk sterke nok og vi er ikke teknisk gode nok og jeg føler at tida strekker ikke til, og energien strekker ikke til. Det er det som er tristest av alt synes jeg da.

Det er en utfordring for alle som driver med kvinnefotball, både for trenere og spillere at rammevilkårene er dårlige. Noen av de kvinnelige trenerne påpeker at dette er en viktig moment i spørsmålet om de vil fortsette som trenere eller ei. Treninger på kveldstid og kamper i helgene går ut over familielivet. Det påvirker også trenernes jobb at en i tillegg møter slitne spillere som har vært på jobb eller skole hele dagen før de kommer på trening.

4.5 Media og kvinnefotball

Hvordan opplever kvinner media i forhold til sine jobber som trenere? En fordel i kvinnefotball er at en som regel ikke opplever et stort press fra media. Utfordringen kan ofte være en mangel på oppmerksomhet, eller som i en del tilfeller, at media viser manglende kunnskap når de skriver om kvinnefotball. "Kamilla" sier dette om mediedekningen av kvinnefotball:

Det er jo forskjell på det. Jeg tenker sånn at herrefotball er i en litt egen posisjon i tillegg til Petter Northug da, i det aller fleste andre idretter så er det jo begrenset dekning, det er veldig mange som har det sånn som oss og vi har mange flere som ser på oss, en curling og alt det andre som man holder på med. Så jeg tror at det er den sammenlikningen mellom dame og herrefotball som gjør at det blir så galt og veldig negativt. Så om vi kunne latt dette være en egen idrett som vi kunne samlet oss om de som er interessert i den, så er det jo veldig bra. Det er det samme med penger, det er jo bare herrefotball som har mye penger. Alle andre må bli gode på egenhånd og når de blir virkelig gode så blir de rike, Marit Bjørgen liksom. Det er veldig mange som blir gode uten å få noe for det. Så det å syte om å få penger for å bli god er ikke noe, en blir ikke god av penger, en blir ikke god av å bli skrevet om i avisa.

Så du synes at vi får ok medieoppmerksomhet i forhold til hvor vi står?

Jeg synes jo at herrefotballens medieoppmerksomhet er overdimensjonert også i forhold til interessen. Jeg vet ikke hvem som jobber i disse redaksjonene, men det er jo mange som også vil lese om curling eller disse andre småidrettene.

Så du tror det har noe å si hvem som jobber i de forskjellige redaksjonene?

Jeg tror ikke det speiler folks generelle interesse nei. Men menn setter jo agendaen på alle vis i alle typer ting og i alle forskjellige saker. Jeg vet ikke hvor det kommer fra, men de bestemmer jo hva som er viktig, de har enorm makt, og de har bestemt at herrefotball er det store. Alt er jo bare en sirkel som begynner et sted så baller det på seg. Ja, det er veldig rart, det er vanskelig å skjønne.

“Gry” sier dette:

Nei, hva skal jeg si. Vi får vel kanskje som fortjent men det er klart at media har makt til å gjøre kvinnefotball langt mer attraktiv en det de gjør. Media styres av de som sitter i redaksjonene og der sitter det jo stort sett eldre mannfolk. Det er klart jeg har gode relasjoner til folk i media og det er journalister som er opptatt av kvinnefotball, men som må kjempe egen kamper i sine redaksjoner i forhold til å få sendetid eller spalteplass. Så hvis vi skal få en bedre mediedekning så er vi avhengige av dedikerte journalister og folk som setter seg skikkelig inn i stoffet og det er det nok ikke altfor mange som gjør. Så har selvfølgelig kvinnefotballen mye å gå på i forhold til å profilere seg selv og skape profiler og selge seg selv. Gjøre seg spennende nok så jeg sier ikke at media har all skyld, men det kunne nok vært grundigere og bedre mediedekning både i tv og aviser. Når ikke riksdekkende medier er på plass ved store mesterskap så sier det litt om holdningene.

Hva synes du om den dekningen vi faktisk får av media? Kvalitet?

Det er jo viktig at det er journalister som er dedikerte og som setter seg inn i sakene, og det opplever vi at det altfor ofte ikke er. Man opplever altfor ofte at en blir intervjuet av journalister som ikke kjenner til spillere, ikke kjenner til historikk om ting en gjorde så sent som i fjor. Der de kjører side opp og ned med analyser i tippeligaen, så har de ingen anelse om hva som gjør at Røa og Stabæk er de beste i toppserien eller at klubber som Ørn, Amazon og Medkila er lenger ned på tabellen. Den generelle kunnskapen hos journalistene er svak, du har unntak, men svak.

“Tina” mener også at mediedekningen er for dårlig, men at vi ikke er flinke nok selv og sier dette:

Nei det er jo veldig stor forskjell. Og det er jo sånn at, f. eks, de kampene TV 2 sendte i fjor, så mener jeg at hvis en først skal sende noe, så må en gjøre det skikkelig, og det gjorde de ikke. Altfor få kameraer i forhold til herrekampene, og resultatet blir nesten dårligere en i virkeligheten pga. det. Så det synes jeg er skikkelig dårlig gjort, så når de først sender noe, så kan de gjøre det skikkelig. Akkurat sånn som de har gjort med tippeligaen, pusset opp en bruktbil. De har gjort en sykt god jobb med det produktet. Det synes de også kunne gjort de få kampene de har sendt med damene også, ikke laget en dårligere bruktbil en det det var. Men jeg syns vi må gjøre oss fortjent til noe..., jeg syns det er litt mye sutring da. Vi er jo ikke med i champions Liege lenger, klubb fotballen og A-landslaget, det er jo ikke bra, jeg mener at for det første, A-landslaget må prestere, det er flaggskipet vårt, det må prestere og det gjør de ikke nå, de er helt på bunn. Og så er det sånn, som Allsvenskan, en eller annen klubb må få til å hente en Marta, en må få til å hente en til to profiler, slik at det blir interessant å komme på kamp. Der er Allsvenskan mye flinkere en oss, og mye mer too the point, vi sitter bare og sutrer, eller det er mange som gjør det.

Så du mener at vi får som fortjent?

De prøvde jo med jenteløftet, så de har jo prøvd, men det er en side fra media her også, TV 2 sier jo det, de hadde jo møter, skal vi lage en stadion i Oslo som vi får litt ramme rundt, jeg skjønner at det kan være litt vanskelig når det er tv kamp, nei jeg vil ikke spille der, men kanskje vi skulle være litt mer åpne, når TV 2 sier at, skal vi lage en ramme rundt dette her, du har kanskje to TV kamper på et år, kan du ikke dra og spille på denne stadionen, sånn at det blir et bra tv produkt, fordi produksjonen blir bedre, og hvis vi skal være så vanskelige og hårsåre når tv 2 strekker ut en hånd, da får jo ikke de veldig lyst. Så det er liksom tv 2 sin side av saken her. At de føler at de har prøvd litt, og at de har prøvd å tenke litt annerledes på damesida, det er jo spesielt, men det er kanskje det man skulle prøvd ut og ikke bare sette seg på bakbeina og si at det vil ikke vi.

5.0 Diskusjon

5.1 Spillerbakgrunn er en viktig faktor

En suksessrik spillerkarriere ser ut til å ha medvirket sterkt til at kvinnelige topptrenere har valgt treneryrket. Det er flere momenter som spiller inn her. Gjennom sterke prestasjoner på fotballbanen, får en erfaringer som gir selvtillit og økt feltspesifikk kapital. Vi blir de vi er gjennom våre roller i det daglige liv (de Beauvoir, 2000). Skogvang (2006) forteller også at spillerne hun intervjuet følte seg sterkere og hadde økt selvtilliten gjennom fotballen. Denne kapitalen er unik for disse kvinnene, for ingen vil kunne kjenne feltets regler og strømninger bedre enn de som har opplevd det selv. Bourdieu (1993) påpeker i samtale med Wacquant at hvert felt og underfelt har sin egen logikk og spesifikke regler. Derfor antar jeg at dette er noe som gjør tidligere toppspillere spesielt egnet for å trene kvinnelag.

Dette aspektet vil også være det samme på herresiden. Kanskje er dette en av grunnene til at kvinner ikke får mange jobbtillbud fra den siden? Nå skal jo det selvsagt påpekes at det å være trener handler om mange andre faktorer også, men med et elles likt utgangspunkt vil denne feltspesifikke kapitalen utgjøre en vesentlig forskjell. En av de største utfordringene for kvinner som ønsker å få jobb i herreklubber, er at de ikke blir vurdert i det hele tatt. En kan jo spørre hvorfor det er slik? De er fanget i en kjønnsrolle som er et resultat av sosialisering, dette stagger deres utvikling (de Beauvoir, 2000). Selv med imponerende spillerkarrierer, blir ikke kvinner vurdert på samme måte som menn med spillererfaring fra herrefotball, i disse jobbene. Norman (2010) mener at kvinnenenes erfaringer ikke blir anerkjent som relevant erfaring innen herrefotball. Ofte kommer dette av forutinntatte holdninger om at menn uansett er bedre trenere enn kvinner (Kilty, 2006). I følge de Beauvoir (2000) er menneskeheten hankjønn og kvinnen blir definert i forhold til mannen. Videre at kvinnen ikke blir betraktet som et selvstendig vesen, hun er utelukkende det han bestemmer hun skal være. Judith Butler mener at dominerende meninger blant aktørene i samfunnet danner "sannheter" om hva som er mest riktig og fornuftig (Jegerstedt, 2008). Flere av de kvinnelige trenerne mener at beslutningstakere i herrefotballen ikke vet hvilken kompetanse de innehar, og derfor heller ikke vet hva de går glipp av. Jeg tror at med et større utvalg av trenere å velge mellom i norsk toppfotball, så kunne "*stol-leken*" ved treneransettelser på herresiden blitt litt mer spennende og mangfoldig.

Videre kan en stille spørsmål om det er forskjell på kvinne- og herremiljø i fotball? Jeg tror det vil være ulike tradisjoner og miljøer i forskjellige klubber. Det å kjenne de ulike kodene i et miljø er viktig for å lykkes. Dette handler ikke bare om menn kontra kvinner, det kan være forskjeller fra klubb til klubb uavhengig av kjønn. Vi ser stadig at trenere som har suksess i en klubb, kan mislykkes fullstendig i en annen klubb. Et eksempel på dette fra kvinnesiden er den tidligere svenske toppspilleren Pia Sundhage. Hun mislykkes som trener for Kolbotn i den norske toppserien, men har senere hatt suksess og blitt olympisk mester som trener for USAs kvinnelandslag. Nå prøver hun lykken på hjemmebane, og er nyansatt trener for Sveriges kvinnelandslag i fotball.

Jeg tror at den selvtilliten som en har med etter en lang spillerkarriere er viktig. Alle mine informanter hadde mer en 10 år lange spillerkarriere før de ble trenere; dette virker å være en av hovedgrunnene til at disse kvinnene ble trenere på toppnivå i fotball. Denne selvtilliten er en del av Bourdieus begrep om habitus, altså et resultat av de erfaringene mine informanter har fått gjennom sin spillerkarriere. Disse erfaringene er kroppsliggjort og kan komme til uttrykk som selvtillit fordi vi av denne erfaringen vet hvordan vi skal handle i ulike situasjoner på feltet (Bourdieu, 1999). Likevel finner McCarles (2010) i sin studie at mangel på selvtillit i trenerrollen, er en utfordring for kvinnelige trenere. Da jeg ble trener var jeg i usikker på om jeg skulle ta den utfordringen det var å bli hovedtrener. Jeg visste at jeg hadde både faglig bakgrunn og mye erfaring på området, men likevel var jeg ikke sikker på om dette var nok. Det som er sikkert, er at jeg ikke hadde blitt trener hvis jeg ikke hadde hatt erfaringen fra min tidligere karriere som fotballspiller. De kvinnelige trenerne følte at de hadde mye de kunne gi videre til den kommende generasjonen av jenter som spiller fotball. Noen følte også et ansvar for å videreføre den kunnskapen og erfaringene de hadde til de som kommer etter.

Status i kvinnefotballmiljøet, etter en god spillerkarriere med kamper på A-landslaget for alle mine informanter, er sannsynligvis en avgjørende faktor til at disse kvinner i utgangspunktet fikk tilbud om å trene toppklubber på kvinnesiden. På alle felt er det enighet om hva som gir status på feltet (Bourdieu, 1995a). Innen kvinnefotball er spill på toppnivå, klubblag og landslag, anerkjent som kulturell kapital av de andre aktørene på feltet. Dette gjør at mine informanter har en høy posisjon på feltet, noe som gjorde dem interessante for trenerjobbene etter endt spillerkarriere. Hadde mine informanter blitt trenere hvis de ikke hadde fått tilbud på slutten eller rett etter spillerkarrieren? Jeg tror ikke det. Ikke alle hadde en klar tanke om at de skulle bli trenere, men ved å få tilbud om trenerjobb så grep de sjansen.

Dette har resultert i at mange av de kvinnelige trenerne har gått rett inn i toppjobber som trenere, uten noen særlig annen erfaring enn den spillererfaringen de har. En kan si at for mange kvinnelige trenere, så har starten på trenerkarrieren vært å lage veien mens de går. I følge Judith Butler blir kvinnene formet av sin praksis (Jegerstedt, 2008). Jeg mener dette viser at det er en mangel av kvinnelige trenere på feltet, og at det bør arbeides mer for å få flere kvinner inn i treneryrket. Da vil vi få flere kvinnelige rollemodeller, slik at nye trenere får en lettere vei å gå (Demers, 2004).

5.2 Hvem har vært viktige støttespillere?

Alle mine informanter har som før nevnt, startet fotballkarrieren sin ved å spille med gutter. Eldre søsken og familie har vært inspirasjonskilder og viktige støttespillere spesielt i en tidlig fase av karrieren.

I overgangen fra spillerkarriere til trenerkarriere er det tidligere trenere som har vært svært viktige for mine informanter. To av disse trenene har vært kvinner, én svensk og én engelsk. Den jobben disse trenerne har gjort med mine informanter er viktig i forhold til flere faktorer. Før det første har de fått mine informanter til å se muligheten for at de kan bli trenere i fotball. De har støttet dem til å tro på at den erfaringen de har gjennom sin spillerkarriere og de lederegenskapene de har, er verdifulle i treneryrket. Flere av mine informanter hadde i utgangspunktet ikke tenkt på å bli trenere. Spesielt viktig her var de to kvinnelige trenerne. De viste i praksis og som forbilder at det var mulig for kvinner å være trenere.

Det andre momentet er den faglige kunnskapen om treneryrket som de tidligere trenerne for kunne bidra med. Selv om mine informanter etter hvert har tatt de ulike trenerkursene, så er råd fra erfarne trenere svært viktig, spesielt i en startfase. Alle trenere må utvikle sin praksis både gjennom sine personlige erfaringer og overført kunnskap fra andre trenere (Ronglan, 2010). Da er det av stor betydning at en er i en posisjon der en har en trener som vil investere tid på seg som trener. Her spiller den sosiale kapitalen inn. Bourdieu mener at:

...de sosiale aktørene som sosiologen klassifiserer ikke bare er produsenter av klassifiserbare handlinger, men også klassifiserende handlinger som i seg selv er klassifiserte (Bourdieu, 1995b, p. 218)

En trener er avhengig av å få de rette mulighetene for å utvikle seg som trener og å klatre i systemet. Hvem som får sjansen til å utvikle seg og etter hvert få toppjobber i treneryrket er

ofte litt tilfeldig. Det gjelder å få de rette mulighetene på de rette tidspunktene. Her er den sosiale kapitalen sentral. Hvis du har de rette kontaktene og kjenner de rette menneskene som sitter og bestemmer, så har du en stor fordel. Disse kontaktene kan du også ha om du har vært en sentral spiller for et lag, og får sjansen til en videre karriere der. Dette er tilfellet for de fleste av mine informanter. Det kan også være gjennom familie, f.eks. at far eller mor er sentrale i en klubb. Gjennom å få de rette mulighetene vil en få erfaring som trener. Ved denne erfaringen er sosial kapital blitt omgjort til kulturell kapital innen fotballfeltet, hvilket gjør at treneren kan posisjonere seg høyere oppe i hierarkiet.

5.3 Valg av utdanning

En velger ofte utdanning etter hvilke interesser en har. Fire av mine informanter er utdannet lærere, og dette har nok vært en fordel for disse kvinnene da de ble trenere. Spesielt siden flere av disse tok lærerutdanningen ved Idrettshøgskolen og har idrett som spesialfelt. Når en da får pedagogikk i teori og praksis i tillegg, så har en et godt utgangspunkt for treneryrket. Dette viser at kvinnene jeg har intervjuet har plassert seg nærme hverandre innen “det sosiale rom”. Bourdieu posisjonerer aktørene i det sosiale rom ut ifra plassering i rommet. De som er langt i fra hverandre i “rommet” vil ikke forstå hverandre, men de som befinner nærme hverandre vil ha samme smak eller utdanning (Bourdieu, 1995b).

Trenerutdanningene har disse kvinnene tatt hovedsakelig etter at det har blitt trenere i toppklubber på kvinnesiden. Siden det er et krav fra NFF at trener i Toppserien skal ha UEFA A lisens kurs, så har dette vært nødvendig. Det viser også, som nevnt tidligere, at kanskje ikke treneryrket var noe kvinnene hadde planlagt helt fra starten av; det bare ble sånn. Likevel, fire av mine informanter har nå den høyeste trenerutdanningen som finnes i europa, UEFA pro lisens. Dette gjør at disse kvinnene i realiteten kan trene hvilket som helst lag i Europa, også herrelag. Noen av kvinnene kunne godt tenke seg dette, og ser på det som et steg opp på karrierestigen. Likevel, de siste årene har det bare vært en kvinne i toppfotballen på herresiden. Da hun ble ansatt som assistenttrener i Ranheim, i 2012, så var det nesten en sensasjon i norsk fotball.

5.4 Har personligheten noe å si?

Jeg var nysgjerrig på om det var spesielle personlighetstrekk hos kvinner som har tatt utfordringen om å bli trenere i fotball. Er det kvinner som er født ledere og liker å stikke seg

frem, som gjerne vil ha oppmerksomhet ved å gjøre noe utenom det vanlige? Etter å ha intervjuet seks kvinnelige topptrenere i fotball, kommer det frem at de i utgangspunktet er forskjellige, men det kan virke som at de er blitt mer like etter hvert, som en følge av de valgene de har tatt og erfaringene de har gjort. Jeg tror trenernes habitus spiller en stor rolle her. Bourdieu sier dette om habitus:

...de sosiale aktørene er utstyrt med en habitus som er innskrevet i kroppen gjennom tidligere erfaringer. Disse systemene av mønstre for oppfattelse, vurdering og handling gjør det mulig å utføre handlinger styrt av praktisk kunnskap, basert på lokalisering og undersøkelse av betingende og konvensjonelle stimuli som de er disponert for å reagere på, og samtidig gjøre det mulig, uten eksplisitt fastsatte mål eller rasjonelle beregninger av midler, å fremkalle tilpassede strategier som hele tiden fornyes, men innenfor de strukturelle begrensninger som de er produkter av, og som definerer dem (Bourdieu, 1999, p. 144)

Mine informanter hadde forskjellige bakgrunner og utgangspunkt, noen likte godt å være ledere allerede i ung alder, andre var svært stille og beskjedne i ung alder. Likevel har alle tatt på seg lederjobber i voksen alder. De har som trenere i fotball dessuten beveget seg inn på ett relativt nytt felt som lenge har vært forbeholdt menn. I følge feministen Judith Butler dannes det "sannheter" om hva som er "riktig" måter å være på (Jegerstedt, 2008). De kvinnelige trenerne har ved sine valg, i følge Butlers teorier, ikke fulgt normalen. Så, altså ingen selvfølge. Habitusen til disse kvinnene har blitt utviklet av gode prestasjoner, først på banen som spiller, siden som trenere. Vi vokser med oppgavene og når en har erfart cupfinaler, seriemesterskap og store mesterskap som VM, EM og OL så vokser selvtilliten. En opplever situasjoner som er både positive og negative og lærer å takle dette. Skal en være med på dette, må man bryte en del barrierer om man er født som en forsiktig jente fra landet. En har egentlig ikke noe valg. For takler du ikke presset, er du ute av spillet. I motsatt fall blir du herdet og en velger å ta på seg stadig større utfordringer. Dette mener jeg er litt "typisk" for mine informanter. Erfaringen fra fotballen har herdet dem og deres habitus.

Bourdieu hevder at habitus, som er en del av personligheten, sammen med vår kapital og posisjon i feltet, vil bestemme vår kulturelle praksis. Vi får denne ligningen: (habitus x kapital) + felt = praksis (Giulianotti, 2005). Ved å se det ut fra Bourdieu så har intervjuobjektene mine utviklet sin måte å være på gjennom nevnte ligning. Fra barndommen av har de utviklet sin habitus gjennom påvirkning av foreldre, lærere og miljøet de vokste opp

i. Samtidig har de tilegnet seg ulike typer og mengde kapital. Ved å plusse på den posisjonen de har opparbeidet seg på feltet ender vi opp med den enkeltes praksis.

Trenerpraksisen til en trener er i stor grad preget av personligheten. Hvordan en trener opptrer og behandler spillere er viktig i forhold til hvilke resultater en kan oppnå med laget sitt. Det spiller en stor rolle i hvilken kontekst habitus forklarer praksis. Jeg tror det er spesielt viktig å bruke sin kroppslige “intelligens” innenfor kvinnefotball. En studie av kvinnelig elitespillere i fotball i Norge, Sverige, Tyskland og USA viste at spillerne foretrakk lederstilen til kvinnelige trenere fremfor mannlige. De mente at de ikke alltid ble tatt på alvor av de mannlige trenerne og at de kvinnelige trenerne kommuniserte bedre (Fasting & Pfister, 2000). Må trenere ha ulik praksis når de trener kvinner og menn? På bakgrunn av egne erfaringer, mener jeg at kvinner er mer vare for en treneres oppførsel enn hva menn er. Med dette mener jeg at man må være mer forsiktig med hva man sier til en kvinne, enn til en mann, og også hvordan man sier det. Til en herrespiller kan du gjerne kalle en “spade for en spade”, til en damespiller må du gjerne “pakke” det litt inn. Selvsagt gjelder ikke dette alle kvinner, og det er nok noen menn som tåler mindre en andre også. Dette trenger likevel ikke å bety at ikke kvinnelige trenere kan være tøffe hvis de mener at det er det som skal til. Stadig opplever kvinner i treneryrket at dette er holdningen hos mange (Kilty, 2006). Ofte er det dette som er ankepunktet i forhold til at kvinner ikke kan trene menn. Mange mener at kvinner ikke tåler den tøffe kulturen som finnes i herrefotballen. Generalsekretær i Norges Fotballforbund, Kjetil Siem uttalte i et intervju nylig at språkbruken i herregarderobene er så tøff at en kvinnelig trener ikke ville tåle det.

Jeg tror at dette handler om å tilpasse trenerpraksisen til den spillergruppen du har, uavhengig av hvilket kjønn treneren har. Vi ser i politikken at kvinner kan være like tøffe som menn hvis det er nødvendig. Det tror jeg også kvinner kan være i treneryrket hvis det må til. En jente jeg spilte sammen med i England, vokste opp og bodde i et svært tøft og kriminelt miljø i London. Hun utviklet en svært tøff adferd som følge av dette. Hun utdannet seg til trener, og hennes treneradferd og habitus, vil jeg si, var veldig preget av miljøet hun bodde og hadde vokst opp i. Dette er nok ei jente som ville tålt noen tøffe gloser i en herregarderober. Jeg tror gjerne at det er en tøff språkbruk i herrefotballen og at en må være litt hardhudet for å tåle dette, men hvor står det at kvinner ikke kan takle en tøff språkbruk?

Hittil har vi ikke sett en kvinnelig hovedtrener innen herrefotball, det gjenstår å se, men jeg tror ikke det er de personlige egenskapene hos kvinner som er det største problemet her. Det

vil være ytre forhold som medias fokus og forutinntatte holdninger hos spillere, ledere og publikum (Kilty, 2006; McCharles, 2010).

5.5 Hva har kjønn å si for kvinnelige trenere i fotball?

I det daglige virke så merker ikke de kvinnelige trenerne stort til problemer knyttet til dette spørsmålet. Når en er vant til at ting er slik, så reagerer en kanskje ikke på ting som andre sett utenifra synes er rart. Dette kaller Bourdieu for et doxa. Når noen lar seg undertrykke eller herske over fordi det bare er sånn (Bourdieu, 1977).

Skogvang (2006) skriver om herrefotballens dominans over kvinnefotballen som et doxisk fenomen. Dette er nok tilfelle blant lederne i fotball og det er et doxa for dem. I det offentlige rom er det diskusjoner om herrefotballens dominans av kvinnefotballen. Dette gjør at vi har en situasjon av heterodoxa, der doxa blir utfordret av kvinner som ikke lenger vil finne seg i å bli dominert over.

Likevel, dette er en utfordring for kvinner som jobber i typiske mannsdominerte yrker. Både mennene i og rundt fotballen har en internalisert historie der kvinnene ikke har en plass i fotballen og i alle fall ikke på en likeverdig måte. Denne internaliserte historien er preget av et androsentrisk syn der menn står over kvinnen menneskelig sett (Bourdieu, 2000). Det kan se ut som at de dominerte kvinnene aksepterer denne dominansen nettopp fordi den internaliserte historien tilsier at det er dette som er naturlig. Kvinnene prøver å få en best mulig posisjon i feltet ut ifra de muligheter og begrensninger som finnes der (Bourdieu, 2000). Dette androsentriske synet mange menn har på kvinner og fotball kommer ofte frem når menn uttaler seg om kvinnefotball. Gerd von der Lippe har i sin artikkel: *“Kvinnelige fotballspillere har ikke baller”* sett på dette fenomenet innen fotball. Dette er en artikkel som har fokus på medias dekning og holdninger til kvinnefotball. Videre hvordan mange mannlige bloggere liker å rakke ned på kvinnefotball:

Alle kan jo se at mannlige fotballspillere løper fortere enn kvinnelige og skyter hardere. De unge mannlige bloggerne har tatt opp i seg en seiglivet maskulin kjønnsorden, der bilde av menn som gruppe ikke bare er normalen, men overordnet kvinner som gruppe – uansett hva disse måtte prestere og stå for. Menn har baller. Det har ikke kvinner. Derfor har kvinner en minus kropp (Lippe, 2008).

Kvinner blir plassert i langt nede i hierarkiet i fotballfeltet. Når kvinner skal realisere sine drømmer, så er ofte midlene de skal bruke for å nå sine mål, laget for menn og av menn (de Beauvoir, 2000). Den kapitalen en kvinne opparbeider seg gjennom spillerkarrierer eller som trenere i kvinnefotball, har ikke den samme verdien som de mannlige trenerkollegaene får for sine erfaringer i fotballen (Norman, 2010). Dette kom tydelig frem da jeg spurte fagansvarlig for trenerutdanningen i Norges Fotballforbund om hvor mye erfaringer fra kvinnefotball er verd kontra samme erfaring på herresiden, ved opptak til UEFA PRO lisens trenerkurs i høst. Jeg fikk da dette svaret på mail:

Spillererfaring er selvsagt en positiv faktor, men det er ikke det viktigste kriteriet. Trenererfaring er viktigst. Og der prioriterer vi ulikt på kvinne- og herresiden. Årsaken er at det uten tvil er vanskeligere å få toppjobber i herrefotballen enn i kvinnefotballen. Det kreves tyngre ballast (Riisnæs, 2012).

Dette viser hvilke holdninger som er gjeldende selv i 2012. Det er et resultat av en internalisert historie der kvinnefotball ikke er like mye verdt som herrefotball. Videre at habitusen til de som bestemmer også er formet av dette.

Mine informanter har hatt både positive og negative opplevelser på de ulike trenerkursene. Det er mye som tyder på at lederne på trenerkursene spiller en stor rolle for kvinnene. Hvilke status de gir kvinnefotball på kurset har mye å si. De fleste av mine informanter var alene som kvinner på trenerkursene, og følte at de ble lite hørt. På disse trenerkursene beveger mine informanter seg utenfor sitt spesialfelt som er kvinnefotball. Her opplever de at innen det generelle fotballfeltet er det en maskulin dominans som råder. Det betyr en androsentrisk tenkemåte der mannen er kvinnen overlegen (Bourdieu, 2000). De Beauvoir (2000) mener at kvinner selv tar på seg rollen som "den andre" og at hun må ta steget ut derfra om hun virkelig skal realisere seg selv. Den kulturelle kapitalen som kvinnene har med fra kvinnefotball blir ikke betraktet som kapital av verdi. I et felt er det grunnleggende enighet om hva som er kapital av betydning (Bourdieu, 1995a). Likevel er de som har posisjoner høyest oppe i hierarkiet som har mest makt, og der finner vi flest menn. I tillegg har de mannlige deltakerne ofte har liten kunnskap om og uten interesse for kvinnefotball. Dette kan medføre at kvinner føler seg utenfor, og ikke blir invitert inn i diskusjoner. Dette er momenter flere tidligere forskere også har pekt på (Bjone, 2006; Kilty, 2006; Norman, 2010).

Et annet eksempel på holdninger til kvinner i fotball, er uttalelsene til Bernard Lacombe. Han er rådgiver til klubbpresident Jean-Michel Aulas i den franske toppklubben Lyon. I et

talkshow på fransk tv nektet han å diskutere fotball med en kvinnelig innringer. Videre uttalte han at kvinner bør holde seg på kjøkkenet (NTB, 2013). Det kan være flere forklaringer på dette, men det kan virke som at Lacombe ikke klarer å tilpasse seg at kvinner nå er en del av fotballen. Det er ikke lenger et doxa at fotball bare er for menn; vi har lenge hatt en situasjon av heterodoxa der kvinner kjemper for aksept på fotballfeltet. Likevel er det personer som, Lacombe, som vil bevare ett doxa om at fotball bare er for menn, dette kaller Bourdieu ortodoxa (Bourdieu, 1977).

Det har lenge vært et doxisk fenomen at kvinnelige trenere ikke kan trene herrelag på høyt nivå i fotball. Fortsatt er dette holdningen hos de fleste av lederne i fotball (Acosta & Carpenter, 2012; Kilty, 2006; Norman, 2010). Dette resulterer i at kvinnelige trenere, til tross for lik faglig utdanning, ikke engang er med i bildet ved ansettelse av trenere på herresiden. Kvinner møter ofte en skjult mistillit; kvinner må vinne den tilliten de i utgangspunktet ikke har (de Beauvoir, 2000).

Journalist Robert Veiåker Johansen har satt søkelys på hvorfor det ikke finnes kvinner som trener menn i fotballen. I artikkelen "*Hvorfor kan ikke kvinner trener menn? (Når de kan alt mulig annet)*" prøver han å finne ut hvorfor det er slik. Her kommenterer generalsekretæren i Norges fotballforbund Kjetil Siem hvorfor han tror det er så få kvinnelige trenere i herrefotballen:

Men det er noe spesielt med denne idretten og den utagerende måten du må utøve yrket på: Du er i krigen hele tiden, og det du driver med er veldig hormonfylt. I guttegarderoben er det mye nakenhet, språket er tidvis primitivt og enkelt når det handler om kjønn. Veldig ofte har språket en seksuell karakter eller undertone. Og i mannsmiljøene lever denne rå språkbruken. En mannlig trener er vant til det, er en del av det eller til og med spiller på det. Med en jente vil alt dette måtte forandres. Det er helt sikkert både sunt og riktig, men likevel utfordrende, sier generalsekretæren, som mener utfordringene har med en noe gammeldags rolleforståelse å gjøre (Johansen, 2013).

I samme artikkel påpeker Gerd von der Lippe at:

Idretten har en tung tradisjon for å være kjønnsdelt, og for at sentrale trenere og ledere har vært menn. Jo høyere opp i idretten du kommer, jo færre kvinner finner du (Johansen, 2013).

Det er både historie og tradisjon i fotballen at menn er dominerende; det er en uskrevet regel at det er slik. Bourdieu kaller dette symbolsk makt, de undertrykte aktørene finner seg i å bli dominert (Bourdieu, 2000).

I følge von der Lippe (2010) er det å sprengje kjønnsstereotypene et viktig mål for at kvinner og menn skal kunne få frihet til å velge det de selv ønsker i livet. Hun påpeker videre at vi som individer representerer både oss selv og vårt kjønn både i yrkene våre og i fritiden. Ofte snakkes det om den ”doble kjønnskoden”, kvinner skal være kvinner, men likevel bli bedømt etter menns normer for prestasjoner. Dette er typisk på arenaer der menn dominerer og har mest makt (Haavind, 1982).

Det har så langt, som tidligere nevnt, ikke vært noen kvinner som har vært hovedtrenere i de tre øverste divisjonene på herresiden i fotball. Johansen (2013) stilte spørsmålet:

Hva skjer først: A) USA velger en kvinnelig president. Eller B) Norsk toppfotball tør å satse på en kvinne som hovedtrener for et herrelag (Johansen, 2013).

Jeg tror vi vil se en kvinnelig president i USA lenge før vi ser en kvinnelig hovedtrener i Tippeligaen. Topptrenerne jeg har intervjuet mener at det er for mange gamle menn som sitter og bestemmer til at vi kan vente oss store forandringer på dette området. Dette er noe flere andre forskere har pekt på tidligere. Menn i lederstillinger synes det er tryggest å ansette menn. I tillegg vil gjerne menn bevare sin dominans i fotballyrket (Acosta & Carpenter, 2012; Kilty, 2006; Norman, 2010). Skogvang (2006) intervjuet en del herrespillere om spørsmålet om de kunne tenke seg å få en kvinnelig trener. Svarene hun fikk var at de trodde ikke en kvinne kunne klare å håndtere det tøffe klimaet i en herreklubb, og at en kvinne sannsynligvis ikke ville få nok respekt i spillergruppa. Noen sa likevel at de kunne ha en kvinnelig trener om hun var god nok, men at det ikke fantes noen de mente var det.

Da Ranheim i 2012 ansatte Gøril Kringen som assistenttrener i Adeccoligaen for menn, var de med på å styrke kampen for å åpne dørene til kvinnelige trenere i herrefotball. Mye medieoppmerksomhet rundt saken åpner for kritikk og diskusjoner i det offentlige rom.

Dermed blir doxa enda mer utfordret. Er det slik at kvinnelige fotballtrenere er misfornøyde med å trene kvinnelag? Nei, jeg tror ikke det. De har blitt trenere fordi de brenner for jobben og de jobber med seriøse utøvere. Jeg tror det er friheten til å kunne velge de er misfornøyd med, og muligheten til å bli vurdert for jobber også innen herrefotball. Her handler om å sprengje kjønnsstereotyper (von der Lippe, 2010). Kvinnelige trenere vil bli vurdert ut i fra

sine kvalifikasjoner og dyktighet, ikke ut i fra hvilket kjønn de har. De ønsker ikke å være fanget i en kjønnsrolle som er et resultat av sosialisering (de Beauvoir, 2000). På denne måten ville de ha mange flere muligheter til trenerjobber enn de har i dag.

Det er vanskelig for mange å akseptere at selv om et 3. div. lag for herrer slår et toppserielag for kvinner om en hadde spilt kamp, så er pr. definisjon toppserielaget toppidrett, og 3. div for herrer et breddelag. Derfor er toppserielaget prioritert foran i kamp om treningstider og liknende. Det er ofte i slike situasjoner at en merker en viss motvilje mot kvinnefotball. En kan nok si at dette er et av områdene kvinnefotballen utfordrer det Bourdieu kaller doxas tause selvfølgeligheter:

Det nødvendige symbolske arbeidet for å løsrive seg fra doxas tause selvfølgelighet, og for å utrykke og rette en anklagende pekefinger mot den vilkårlighet som den dekker over, forutsetter redskaper for å utrykke seg og øve kritikk som, i likhet med andre former for kapital, er ulikt fordelt. Følgelig tyder alt på at dette arbeidet ikke lar seg gjennomføre uten bistand fra folk som er profesjonelle på dette å eksplisittere ting, og som under visse historiske konjunkturer kan gjøre seg til *talspersoner* for de dominerte på grunnlag av delvis solidaritet og faktiske allianser basert på likheter mellom en dominert posisjon i ett eller annet felt for kulturell produksjon, og posisjonen til dem som er dominert i det sosiale rommet (Bourdieu, 1999, p. 196).

De som jobber som trenere innen kvinnefotball, blant annet de fleste av mine informanter, er avhengig av at de som sitter og bestemmer gir toppserielagene det de har krav på. Det er uvant for folk i herrefotballen når et kvinnelag blir prioritert foran. Et eksempel kan være når et kvinnelag skal dele treningstider på en bane med et herrelag. Da ligger herrefotballens dominans over kvinnefotballen i bakgrunnen, og gjør at den kvinnelige treneren ofte blir underlegen den mannlige. Samtidig er det helt naturlig for herretrenere å være overlegne i situasjonen og vil gjerne få sin vilje gjennom. Dette kan oppstå selv om kvinnelaget spiller på et klart høyere nivå enn herrelaget. Ifølge Bourdieu skyldes dette et androsentrisk syn som gjør det naturlig at menn er overlegne kvinner (Bourdieu, 2000). Så lenge de kvinnelige trenerne aksepterer denne dominansen, vil ikke dette endre seg. Dette er i ferd med å endre seg, men det tar tid å forandre habitus, som er inkorporert både hos de som dominerer og de dominerte (Bourdieu, 1995a). Derfor er det viktig at personer i fotballkretser, kommuner og i NFF hjelper til, slik at retningslinjene som er satt følges i slike saker. Personer i maktorganene må gå foran og ta kvinnefotball på alvor om resten av befolkningen skal gjøre det. Flere av mine informanter opplever at de driver en lavstatusidrett til tross for gode

resultater internasjonalt, og at de driver med den største kvinneidretten både på landsbasis og i verden. Skogvang (2006) sier:

Selv om kvinnene har svært gode resultater å vise til på verdensbasis, tillegges ikke denne form for fotballkapital tilsvarende verdi i toppfotballfeltet som når menn vinner en internasjonal fotballkamp. Kvinnene bæres med symbolsk kapital i form av medaljer, men dette kreerer ikke økonomisk kapital (Skogvang, 2006).

Ennå er det ikke godt nok med gode resultater for å oppnå bedre vilkår som trenere i kvinnefotball.

Herrefotball har eksistert i organisert form betydelig lenger enn kvinnefotball og har mange flere utøvere. Videre har herrefotballen i Norge blitt mer og mer profesjonalisert, slik at alle spillerne i Tippeligaen som ønsker det, kan leve av fotballen. Dette er en av tingene kvinnefotballen virkelig misunner herrelagene. Det å kunne være fotballspiller på heltid gjør at en har helt andre muligheter til å utvikle seg og prestere som fotballspiller, enn når en har jobb eller skole ved siden av. Flere av de kvinnelige trenerne påpeker dette i mine intervjuer. De føler at de kunne gjort en bedre jobb med spillerne om de hadde kommet uthvilte på trening. I tillegg er dette også en av grunnene til at flere trenere på kvinnesiden ofte tenker på hvor lenge de orker å fortsette trenergjerningen. Når du er på trening hver kveld og nesten alle helger er opptatt med fotball, så er ikke dette spesielt familievennlig. Dette er noe flere andre forskere har pekt på som en utfordring for trenere på toppnivå (Bjone, 2006; Everhart & Chelladurai, 1998; Kamphoff, 2010; Kilty, 2006).

Vi ser at det er en utvikling i retning av at flere og flere kvinnelag ute i Europa som blir profesjonelle, betaler spillerne nok til å leve av fotballen. Blant annet har England startet en proffliga for kvinner med 8 lag. Også Sverige og Frankrike har vi noen lag som er profesjonelle. Resultatet er merkbart, og mange av disse lagene er dominerende i Europacupen for kvinner. Her i Norge er det fortsatt ingen lag som er helprofte, men det er en del spillere i toppklubbene som lever av fotballen. Landslagsspillere får en bra støtte fra NFF, og det gjør at de kan jobbe mindre eller ta studier over lengre tid. Så prosessen er i gang, men fortsatt er rammevilkårene i kvinnefotballen en utfordring både for spillerne og trenerne. Dette kan også være noe av grunnen til at ikke flere kvinner velger å bli fotballtrenere. Det går mye tid og det er lite å hente økonomisk.

5.6. Hvordan dekker sportsjournalistene kvinnefotball i forhold til herrefotball?

Media har stor makt. Hvordan media presenterer begivenheter og hvor mye de skriver eller sender på tv eller radio er med på å rangere idrettene i popularitet. Media kan gi det som Bourdieu kalle symbolsk kapital, som kan øke både status og makt. Von der Lippe (2010) kaller sportsjournalistikken for en dominerende maskulin eksponeringsindustri. Hun mener at den store overvekten av mannlige journalister som samarbeider tett med mannlige idrettsledere og trenere under store mesterskap, er bakgrunnen for denne maskuline dominansen. Den tredje parten i dette nettverket er sponsorene. Disse aktørene, som først og fremst er menn, forsterker, i følge von der Lippe, hverandres holdninger gjensidig. Deretter skapes en felles forståelse i nettverket for hva som er de beste prestasjonene, har høyeste markedsverdi, hvem som fortjener mest lønn og mest omtale i media.

Her i landet står herrefotball i en særstilling i forhold til mediedekningen (von der Lippe, 2010). Dette tror flere av kvinnene jeg har intervjuet skyldes at de som sitter med makten i medie verden, er menn, med liten interesse for kvinnefotball. Dette stemmer godt overens med fakta fra NRK- sporten der det er mannlig sportssjef, tre mannlige redaksjonssjefer og åtte mannlige vaksjefer (von der Lippe, 2010). Menn vil gjerne beholde hegemoniet i fotballen, og fokuset blir derfor på herrefotball. Sportssjefene skylder også på at historien og økonomiske realiteter, gjør en endring til fordel for kvinnefotball vanskelig. Seertall og reklame blir viktige argumenter (ibid). Bourdieu viser til at journalistikken har mistet mye av sin autonomi nettopp på grunn av dette (Bourdieu, 2005). Samtidig påpeker trenerne at de som jobber innenfor kvinnefotballen må gjøre produktet mer attraktivt og spennende. Dette sier også Dagbladets Tormod Brenna; idrettene må selv lage attraktive produkter, det er ikke medias oppgave (von der Lippe, 2010). Dette påvirker også rammevilkårene, da medieoppmerksomhet er viktig i forhold til interesse fra sponsorer (Skogvang, 2006).

Mine informanter mener det er unaturlig mye mediedekning av herrefotball. De mener at produktet i Tippeligaen og herrelandslaget i fotball ikke fortjener så mye oppmerksomhet. Mange mener at hvis kvinnefotball er en dårlig kopi av herrefotball, så er det like stor forskjell på det som presteres i Tippeligaen kontra ute i de store ligaene i Europa (von der Lippe, 2010). Dette er noe som underkommuniseres, fordi det ville ta noe av glansen vekk fra Tippeligaproduktet og norske mannlige fotballspillere. I så tilfelle måtte norske journalister, som skriver side opp og ned om disse spillerne, endre sin oppfatning av nyhetsverdien av dette. Her kan vi snakke om premissmakt, hvilken vinkling en sak får og hvem som kommer

til ordet. Journalister vil her ha stor makt til å fremheve en sak positivt eller negativt. Det er dessuten av stor betydning hvem som får muligheten til å kommentere en sak og dermed får fremmet sine synspunkter (ibid).

For de som sitter og bestemmer hvilke nyheter som er viktige å formidle om, er herrefotball selve kunnskapen, nomos i fotballjournalistikken (von der Lippe, 2010). Ifølge Bourdieu er nomos feltets grunnleggende lovverk som alle aktørene er innforstått med (Bourdieu, 1999). Det er de mest vellykkede journalistene som bestemmer her, og nykommere må akseptere disse reglene. På denne måten blir det vanskelig for kvinnefotballen få mer mediedekning. Mine informanter påpeker at de kjenner noen journalister som gjerne skriver om kvinnefotball og som synes det er interessant. Kjedelig nok for kvinnefotballen, må disse journalister følge dagsorden til redaktørene. Disse er igjen bundet opp av mediehusenes verdier og tradisjoner.

Hvordan er medias dekning av kvinnefotball? De kvinnelige trenerne relativt ærlige på at kvinnefotballen får den omtalen de fortjener. Videre mener de at toppklubbene har en stor jobb å gjøre i forhold til å gjøre produktet kvinnefotball mer attraktivt for presse og publikum. Hvis en klarer dette, vil en få mer oppmerksomhet. Inntil videre er det en ganske skjernet tilværelse å være trener i kvinnefotballen. Det er lite press fra media uansett resultater. Det er litt fra lokale aviser og lignende, men svært lite fra landsdekkende medier. Dette er fordelene med kvinnefotballen; det kjedelige er at det ikke er noe særlig trøkk når det går bra heller, slik at gode trenerprestasjoner ikke blir lagt merke til, og en får ikke den symbolske kapitalen en kunne ønske seg.

Jeg tror at dette kan være noe av grunnen til at det er lite attraktivt for herretrenere å trene kvinnelag. Skogvang (2006) peker på bedre rammebetingelser og større status som faktorer til at trenere helst vil trene herrelag. Dette kan også være en grunn til at en trener som har suksess i kvinnefotball ikke automatisk er aktuelle for ledige jobber i herreklubber. Dette gjelder både for kvinner og menn som er trenere for kvinnelag. Jeg har flere ganger hørt herretrenere si at det ville være *karriereselv mord* og gå fra trenerjobb i herrefotballen til en jobb i kvinnefotballen. Per Mathias Høgmo gjorde dette og gikk tilbake i toppen av herrefotball etterpå. Han kom helskinnet i fra det, kanskje på grunn av at det var landslaget han trente og i tillegg vant OL-gull med dette laget.

Jeg tror ikke at de kvinnelige trenerne først og fremst ønsker mer medieoppmerksomhet på grunn av symbolsk kapital for seg selv. Det er mer det å få frem kvinnefotball i et bedre lys, og at en kan få aksept for de prestasjonene som gjøres, uten at en hele tiden skal bli

sammenliknet med herrefotball. I følge de Beauvoir (2000), har kvinner et negativt utgangspunkt der de stadig må vinne tillit. De må hele tiden bevise at de er gode nok i stedet for å høste anerkjennelse for det de gjør. Sammenlikningen mellom kvinner og menn er spesielt for fotball, for det er veldig få idretter som gjør dette på samme måte (von der Lippe, 2008).

Mine informanter mener at kvaliteten på den mediedekningen kvinnefotballen får, ofte ikke er av god nok kvalitet. En møter journalister som ikke kjenner navnene på spillerne på laget, eller har kunnskaper om styrkeforholdet mellom de ulike lagene i Toppserien. Jeg har selv opplevd at journalister ikke vet hva jeg heter når de skal intervju meg etter en kamp. De har fått telefonnummeret mitt, og vet bare at jeg er trener for Amazon Grimstad. Det er ikke bra. Det er strålende at kvinnefotball i de seneste årene har fått flere kamper på tv. Likevel blir ofte disse kampene produsert med langt færre kameraer enn i Tippeligaen. Dette gjør at produktet ikke blir så bra det kunne ha vært.

Medieoppmerksomhet, publikum og økonomi er viktige faktorer i forhold til hvordan det er å være kvinnelig trener i fotball. I tillegg kommer anerkjennelse av kvinnefotball for det den er; ikke hele tiden det å være en blek kopi av herrefotball. Kan vi komme videre på disse områdene, så tror jeg at dette vil løfte nivået på kvinnefotball. Mine informanter påpeker at de som jobber innen kvinnefotballen selv har et ansvar her. En må også selv sørge for å gjøre sitt eget produkt attraktivt. Likevel er det ingen tvil om at det hadde hjulpet med litt drahjelp fra maktpersoner i NFF, media og sponsorer.

6.0 Kort oppsummering

I denne masteravhandlingen har målet vært å finne ut mer om hvilke måter kvinner er blitt trenere på toppnivå i fotball. Jeg tok utgangspunkt i seks underproblemstillinger som skulle hjelpe meg til å oppnå en økt forståelse for dette fenomenet.

1. Hva spillerkarriere og trenerkarriere har hatt å si?
2. Hvem har vært viktige personer for mine informanter på veien mot en jobb som trener på toppnivå i fotball?
3. Hvilken betydning har utdanning og trenerutdanning hatt?
4. Personlighetstrekk hos de som har valgt å bli trenere i fotball?
5. Hva har kjønn hatt å si for disse kvinnene som har valgt en karriere innenfor en mannsdominert kultur?
6. Hvordan dekker sportsjournalister kvinnefotball i forhold til herrefotball?

Jeg valgte å bruke kvalitativt intervju som metode for å øke forståelsen for mitt problemområde. Dette var naturlig siden jeg ønsket å gå i dybden i undersøkelsen min, og fordi det finnes få kvinnelige topptrenere i fotball; det vil si at utvalget var lite. Jeg gjorde kvalitative intervju med seks kvinnelige topptrenere, fem norske og én engelsk.

Spillerkarriere har hatt mye å si for at mine informanter ble topptrenere. Alle har vært spillere på toppnivå, og fem av seks trenere sier at de ble trenere fordi de fikk tilbudet på slutten av, eller rett etter spillerkarrieren. Bare én av mine informanter sa at hun hele tiden var bestemt på at hun skulle bli trener. Derfor kan det virke som at fem av seks topptrenere sannsynligvis ikke hadde hatt denne jobben om det ikke hadde vært for spillerkarrieren. Et annet poeng er at fire av seks trenere fikk sine første trenerjobber i toppklubber på kvinnesiden. Det har altså ikke vært en gradvis oppbygging av trenerkarrieren, men rett inn på toppnivå.

Viktige personer for de kvinnelige trenerne har vært familie og tidligere trenere. Flere nevner mangel på et organisert mentorprogram i forbindelse med starten av trenerkarrieren. I denne sammenhengen er det et klart savn av flere kvinnelige mentorer (Demers, 2004; Kilty, 2006).

Fire av seks av mine informanter er utdannet lærere. En pedagogisk utdanning er en klar fordel i treneryrket ganske enkelt fordi det er mange likhetstrekk mellom det å være lærer og

det å være en trener. Svært mange mannlige trenere både i kvinnefotball og i herrefotball har lærerutdanning. Likevel så har valg av yrke, i følge mine informanter, mer med generell idrettsinteresse og lærergjeringen å gjøre, enn det at de skulle bli trenere. Alle mine informanter har tatt trenerutdanningene sine etter at de fikk jobb som trenere. Slik sett kan en si at trenerutdanningen kommer som et resultat av trenerjobbene og ikke omvendt. Likevel vil trenerutdanningene være et stort pluss for fremtidige trenerjobber, og trenerkursene har vært med på å styrke den faglige biten i trenerpraksisen hos de kvinnelige trenerne.

Når det gjelder hvilke personlighetstrekk som preger kvinner som har valgt å bli trenere i fotball, så opplever jeg at mine informanter hadde forskjellige utgangspunkt som barn. Noen var stille og beskjedne, mens andre likte mye oppmerksomhet og gjerne ville være i sentrum for begivenheter. I voksen alder og som topptrenere, virker det som at mine informanter på mange områder er mye mer like. Mine informanter er blitt påvirket og formet gjennom mange år i fotballmiljøet. Det gjør at de fungerer godt i dette miljøet. I forhold til mitt spørsmål om hvilke personlighetstrekk som preger kvinnelige trenere, tyder dette på at her spiller miljø en større rolle en arv.

Hva har kjønn hatt å si for de kvinnelige trenerne på den mannsdominerte fotballarenaen?

Mine informanter sier at de føler at folk ser på kvinnefotball som en annenrangs idrett og at de prestasjonene de oppnår ikke gir noen status.

Ved trenerkurs har kvinnene vært alene eller i stort mindretall. Opplevelser fra disse kursene er delte. Noen opplevde å bli oversett både av mannlige kollegaer og av kursholderne. Dette førte til at de ble lite involvert i diskusjonene. Andre har greie opplevelser fra trenerkursene og påpeker at kursholderne var viktige i forhold til å sette en standard for holdninger til kvinnefotball på kurset. De fleste av mine informanter opplever likevel at de mannlige kollegaene føler seg overlegne i forhold til sine kvinnelige kollegaer, og at de hadde liten kunnskap om kvinnefotball. Så å si alle diskusjoner på trenerkursene dreier seg derfor om herrefotball.

I 2012 var det én kvinnelig trener i de øverste divisjonene for menn. Gøril Kringen var assistenttrener i Ranheim. Fem av seks av mine informanter kunne godt tenke seg å jobbe innen herrefotball hvis de fikk muligheten. Likevel tror de ikke at dette er noe som vil skje i nærmeste fremtid. Grunnen til dette tror de kvinnelige trenerne er at de som ansetter trenere på herresiden ikke anerkjenner den kompetansen som de kvinnene har (Norman, 2010). De

mener også at de må bevise mye mer enn de mannlige for å bli tatt på alvor. I tillegg er det mange som mener det samme som Kjetil Siem, generalsekretær i Norges Fotballforbund sa i et intervju nylig, at kvinner ikke er sterke nok til å tåle den tøffe språkbruken som det er i herregarderober (Johansen, 2013).

Det er mye bedre rammebetingelser i herrefotballen enn i kvinnefotball. Dette er noe av det som gjør det mer attraktivt å trene herrelag. Trenerne på kvinnesiden har daglige utfordringer som kollegaene på herresiden ikke trenger å tenke på. Her er det snakk om treninger på kveldstid, noe som er lite familievennlig både for spillere og trenere. Dette en av grunnene til at flere vurderer å slutte som trenere (Demers, 2004; Kamphoff, 2010; McCharles, 2010). En annen utfordring ved dette, er at spillerne er slitne når de kommer på trening fordi de har vært på jobb eller skole hele dagen. Dette gir treneren en større utfordring i forhold til å gjennomføre en treningsøkt med god kvalitet.

Hvordan dekker media kvinnefotball kontra herrefotball? De kvinnelige trenerne mener at dekningen av herrefotball er overdimensjonert i forhold til det som presteres. De er realistiske i forhold til dekkingen av kvinnefotball, og mener at i sammenlikning med andre idretter så får de som fortjent. Likevel er de ikke fornøyd med kvaliteten av den oppmerksomheten de får fra media. Altfor ofte er journalistene ikke godt nok orientert om fakta og grunnleggende kunnskaper om kvinnefotball. Når det er tv- kamper, er produksjonen langt dårligere enn ved herrekamper med tanke på antall kameraer. Dette gjør at produktet blir dårligere enn nødvendig. Trenerne er likevel enige om at klubbene på kvinnesiden har en stor jobb å gjøre i forhold til å gjøre produktet kvinnefotball mer attraktivt og spennende.

Jeg har i denne avhandlingen forsøk å få en økt forståelse for hvordan det er å være kvinnelig trener i den mannsdominerte fotballkulturen. I tillegg har jeg sett på hvordan de få kvinnene som er trenere på toppnivå, har blitt trenere og hvorfor. I lys av denne oppgavens funn, synes jeg det vil være interessant å se på hvordan situasjonen for kvinnelige trenere er om noen år. Får de mer anerkjennelse for jobben de gjør? Vil kvinner bli vurdert ved ansettelse i herreklubber? Blir det flere kvinnelige trenere i fotball? Hvordan er situasjonen i forhold til andre idretter? Er forholdene for kvinnelige trenere like i andre land?

Jeg håper at vi i fremtiden kan se langt flere kvinnelige trenere i fotball, både på kvinne- og herresiden.

Referanser

- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forl.
- Acosta, R. V., & Carpenter, L. (2012). Women in intercollegiate sport: A longitudinal, national study: 1997-2012. Retrieved 03.02, 2013, from <http://webpages.charter.net/womeninsport/AcostaCarpenter2012.pdf>
- Allern, S. (2001). Til Dagsorden! Journalistikk, Makt og demokrati. In M. Eide (Ed.): Gyldendal Akademisk.
- Bjone, M. (2006). *A Sociological Examination of Barriers to Women Becoming Elite Coaches in Norway*. Master of Science Dissertation, University of Leicester, UK.
- Bourdieu, P. (1977). "Outline of a Theory of Practice".
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital in John C. Richardson *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. XXIV, 377 s., ill.). New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Oxford: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1995a). *Den kritiske ettertanke: grunnlag for samfunnsanalyse* (B. K. Nicolaysen & L. J. D. Wacquant, Trans.). Oslo: Samlaget.
- Bourdieu, P. (1995b). *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (1999). *Meditasjoner*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (2000). *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, p. (2005). The political field, the social field, and the journalistic field. In R. Benson & E. Neveu (Eds.), *Bourdieu and the journalistic field* (pp. 29-46): Cambridge: Polity.
- Bøthun, G. (2010). Her er historien om «The Special One» Retrieved 24.04, 2013, from <http://www.vg.no/sport/fotball/artikkel.php?artid=10006696>
- Dalland, O. (1993). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- de Beauvoir, S. (2000). *Det annet kjønn* (T. Moi, Trans.). [Oslo]: Bokklubben dagens bøker.
- Demers, G. (2004). Why Female Athletes Decide to Become Coaches — or Not. *Canadian Journal for Women in Coaching* 4(5).
- Everhart, C. B., & Chelladurai, P. (1998). Gender differences in preferences for coaching as an occupation: the role of self-efficacy, valence, and perceived barriers. *Research quarterly for exercise and sport*, 69(2), 188-200.

- Fasting, K., & Pfister, G. (2000). Female and Male Coaches in The Eyes of Female Elite Soccer Players. *European Physical Education Review*, 6(1), 91-110. doi: 10.1177/1356336x000061001
- Giulianotti, R. (2005). *Sport : a critical sociology*. Cambridge [u.a.]: Polity Press.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.
- Haavind, H. (1982). Makt og kjærlighet i ekteskapet [Love and power in marriage] *Kvinneforskning. Bidrag til samfunnsteori.* [Feminist research - a contribution to social theory]. (pp. 138-172): Oslo: Universitetsforlaget.
- Jegerstedt, K. (2008). "Judith Butler". In E. M. m. fl. (Ed.), *Kjønnsteori*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Johansen, R. V. (2013). Hvorfor kan ikke kvinner trene menn? (når de kan alt mulig annet) Retrieved 10.02, 2013, from <http://fotball.bt.no/eliteserien/article267481.ece>
- Kamphoff, C. S. (2010). Bargaining With Patriarchy: Former Female Coaches' Experiences and Their Decision to Leave Collegiate Coaching. *Research quarterly for exercise and sport*, 81(3), 360-372. doi: 10.5641/027013610x13088600028851
- Kilty, K. (2006). Women in coaching. *The Sport Psychologist*, 20, 222–234.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (T. M. Anderssen & J. Rygge, Trans.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Landsem, E. (2012, 22.09). [Telefonsamtale].
- Lesjø, J. H. (2008). *Idrettssosiologi : sportens ekspansjon i det moderne samfunn*. Oslo: Abstrakt.
- Lippe, v. d., Gerd. (2001). *Idrett som kulturelle drama : møteplasser i idrettssosiologi og idrettshistorie*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Lippe, v. d., Gerd. (2008). Kvinnelige fotballspillere har ikke baller Retrieved 25.02, 2012
- Lippe, v. d., Gerd. (2010). *Et kritisk blick på sportsjournalistikk : medier og idrett i en globalisert verden*. Kristiansand: IJ-forl.
- Malterud, K. (1996). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning : en innføring*. Oslo: Universitetsforl.
- McCharles, B. L. (2010). *Life Histories of Women in Coaching*. Doctorate of Philosophy, University of Toronto, Toronto.
- NFF. (2012a). Om NFF C-lisens Retrieved 30.12, 2012, from http://www.fotball.no/Utdanning-og-kompetanse/Trener/NFF_C-lisens/Om-Trener-1/
- NFF. (2012b). OM UEFA B-LISENS Retrieved 30.12, 2012, from http://www.fotball.no/Utdanning-og-kompetanse/Trener/UEFA_B-lisens/2012/Om-UEFA-B-lisens/

- NFF. (2012c). OM UEFA PRO-LISENS Retrieved 30.12, 2012, from http://www.fotball.no/Utdanning-og-kompetanse/Trener/UEFA_PRO-lisens/UEFA_PRO-lisens/
- NFF. (2012d). TOPP- OG TALENTTRENER Retrieved 30.12, 2012, from http://www.fotball.no/Utdanning-og-kompetanse/Trener/UEFA_A_lisens/UEFA_A-lisens/
- Norman, L. (2010). Feeling Second Best: Elite Women Coaches' Experiences. *Sociology of Sport Journal*, 27(1), 89-104. .
- NTB. (2013). Fransk fotballtopp: - Kvinner bør holde seg til kjøkkenet Retrieved 04.04, 2013, from <http://fotball.bt.no/kvinner/article273856.ece>
- Prieur, A., Sestoft, Carsten, Esmark, Kim, Rosenlund, Lennart. (2006). *Pierre Bourdieu: en introduktion*. København: Reitzel.
- Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforl.
- Riisnæs, D. (2012, 10.12.2012). [E-mail].
- Ronglan, L. T. (Ed.). (2010). *Lagspill, læring og ledelse: Akilles*.
- Sandra K. Abell, D. R. D., Carol J. Hopkins, William D. McInerney, David G. O'Brien. (1995). "Somebody to count on": Mentor/intern relationships in a beginning teacher internship program ☆. *Teaching and Teacher Education*, 11, 173-188.
- Skogvang, B. O. (2006). *Toppfotball: et felt i forandring : (Diss.): Norges Idrettshøgskole*.

Vedlegg

Vedlegg nr. 1: Intervjuguide

Intervjuguide for masteroppgave om kvinnelige topptrenere i fotball.

Faktaopplysninger:

Alder:

Oppvokst:

Bosted nå:

Antall år som toppspiller:

Antall år som trener:

Bakgrunn

1. Spillerkarriere

- Hvorfor startet du med fotball?
- Hvordan og når begynte du med fotball?
- Når begynte du å satse på fotball for alvor?

2. Trenererfaring

- Hvordan startet din trenerkarriere?
- Hva fikk deg til å velge å bli trener?
- Hva er positivt med trenerjobben?
- Hva er negativt med trenerjobben?
- Hvor lenge tror du at du vil fortsette med å være trener?
- Hva er den viktigste grunnen for at du skal fortsette å være fotballtrener?

3. Viktige andre

- Hvem har vært viktige for din karriere og hvorfor?
- Familie? Hvem i familien?
- Kjæreste?

-Venner?

-Trenere? Kvinnelige/mannlige?

Utdanning

4. Generell utdanning

-Hvilken utdanning har du?

-Har denne utdanningen noen sammenheng med din interesse for fotball?

5. Trenerutdanning

-Hvilken trenerutdanning har du?

-Når i din trenerkarriere tok du din trenerutdannelse?

-Hvordan føler du at dine mannlige kollegaer på trenerkursene så på deg som trener?

6. Annet

-Har du annen teoretisk bakgrunn av betydning for din trenerkarriere?

Personlighet

7. På banen/ på treningsfeltet

-Var du en naturlig ledertype som spiller?

-Har du hatt kapteinsrollen for laget ditt som spiller?

-Var du en som naturlig diskuterte taktikk med trenerne?

8. Privat

-Liker du å få ansvar?

-Er du en som liker å ta ordet i forsamlinger?

-Er du en som gjerne vil være med på å bestemme ting?

-Hvordan takler du negativ kritikk?

-Hvordan takler du positiv kritikk?

9. Endringer

- Føler du at du har endret deg gjennom din spiller/trenerkarriere som person?
- Evt. hvordan? Og hvorfor?

Kjønn

10. Holdninger

- Har du møtt negative holdninger mot at du som jente skulle spille fotball/ være fotballtrener?
- Hvem har vært negative, og hva har det gått ut på?

11. Status

- Hvilken status føler du at du har som fotballtrener?
- Føler du at du som kvinnelig fotballtrener blir akseptert for den jobben du gjør?
- Hvem er det som ikke aksepterer den jobben du gjør?
- Hvordan kommer dette til uttrykk?

12. Media

- Hvilket syn føler du media har på deg?
- Hva synes du om media sin dekning av kvinnefotball?

13. Publikum

- Hvilket syn føler du tilskuere og fans har av deg som trener?

14. Rammevilkår

- Hvordan synes du rammevilkårene innenfor kvinnefotball er?
- Hvordan påvirker dette din jobb som fotballtrener?
- Hvordan er støtteapparatet rundt laget du trener?
- Er du trener på heltid/deltid/dugnad?
- Hvordan har det vært i dine tidligere trenerjobber?

15. Trene herrelag

- Hva tror du er grunnen til at det bare er en jente som jobber som trener for de øverste divisjonene innen herrefotball?

-Har du fått tilbud om å trene et herrelag i fotball?

-Kunne du tenke deg å trene et herrelag?

-Hvorfor/hvorfor ikke?

16. Miljø

-Hvordan er miljøet i din klubb?

-Hvordan påvirker det din jobb som trener?

-Hvor viktig er det sosiale for deg som fotballtrener?

-Tror du at det er forskjell på miljøene i dameklubber/herreklubber?

-Hva er forskjellig?